



## GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.



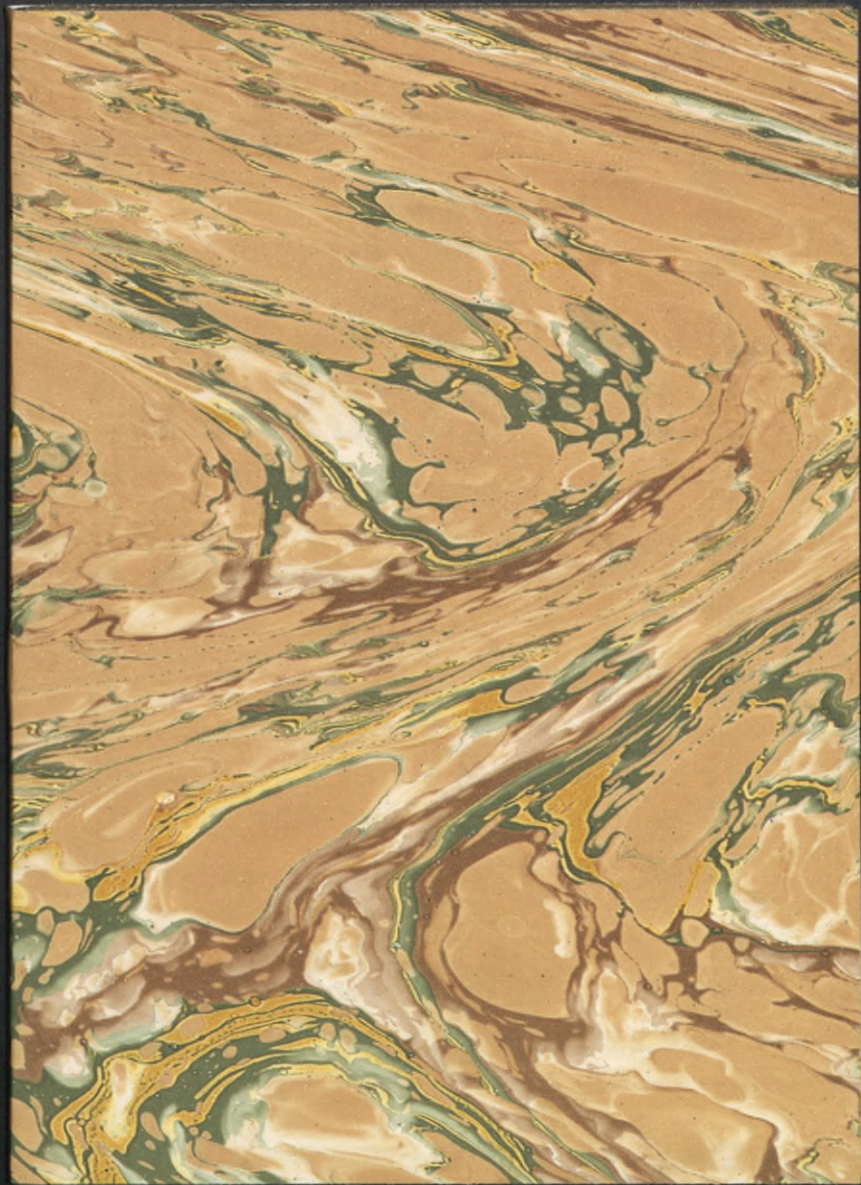
GÖTEBORGS  
UNIVERSITET

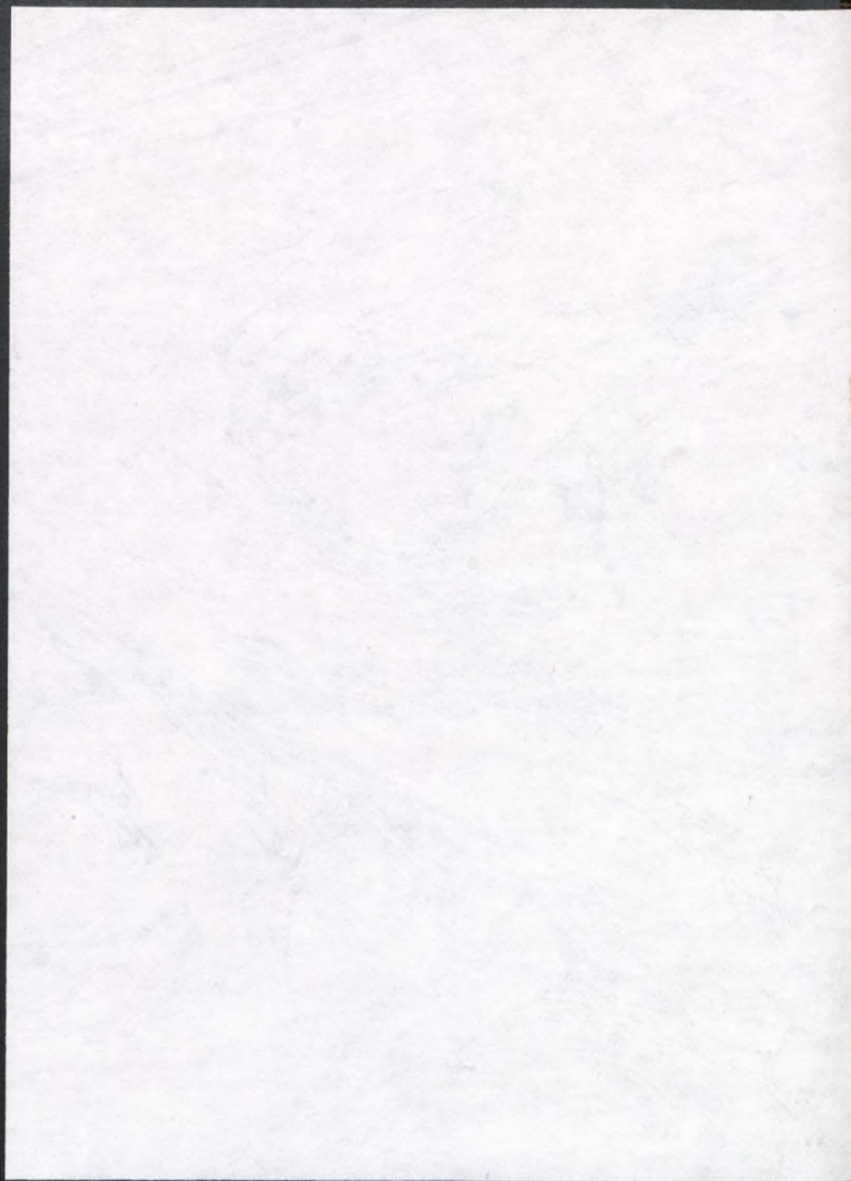


LUNDS  
UNIVERSITET



UPPSALA  
UNIVERSITET





(P. 1) L. 1  
S. 1



# MÄLARENS ROS.

BERÄTTELSE FRÅN ENGELBREKTS BEFRIELSEKRIG

AF

J. O. ÅBERG.



STOCKHOLM.  
HENRIK LINDGREN.

MAHARAJA'S BOOK

MAHARAJA'S BOOK

MAHARAJA'S BOOK

MAHARAJA'S BOOK

MAHARAJA'S BOOK

# MÄLARENS ROS.

---

BERÄTTELSE FRÅN ENGELBREKTS BEFRIELSEKRIG

AF

J. O. ÅBERG.

---

STOCKHOLM.  
HENRIK LINDGREN.

REV. A. R. ROSS

REV. A. R. ROSS

REV. A. R. ROSS

ÖREBRO 1882.  
BOHLINSKA BOKTRYCKERIET.

## 1.

En af de största öarne i Mälaren är Fogdö. Den innefattar tre socknar med lika många kyrkor, nämligen Vansö, Fogdö och Helgarö, samt har en längd af innemot två svenska mil. Bredden är olika; mot söder afsmalnar ön, hvaremot den vidgar sig på nordliga ändan. Den först nämnda socknen är den sydligast belägna och skiljes endast genom ett smalt sund från fastlandet. Strengnäs ligger ungefär en half mil från nämnde sund. När man färdas gonom detta vesterut kommer man snart in i den på sina ställen ganska breda Söderfjärden, hvilken genom Björksundet, som skiljer Fogdöns nordliga socken Helgarö från Jäders socken på fasta landet, står i förbindelse med Fogdöns norra gräns, den rätt ansenliga Granfjärden. De strax öster om Fogdö belägna Fosterön och Selaön med de mellan dem liggande smärre öarne och holmarne tillhöra också Södermanland.

Nordvästra spetsen af Fogdön heter Uggeludden. Midt emot denna sticker en afsmalnande spets af fastlandet ut, och bilda dessa två mynningar till



det ofvan nämnda Björksundet. Utanför denna mynning ligga närmast Asköskär och Kråkholmarne, samt norr om dessa en mängd öar och holmar, af hvilka Aggarön och Vester-Ridön äro de största. Hela denna vidsträckta ögrupp, bestående af mellan tjugu och trettio öar, holmar och skär, är belägen mellan Fogdön och början till Vesteråsfjärden, samt skiljer Granfjärden från det vestligare befintliga vattnet Blacken.

Norra kusten af Fogdö från Uggeludden till Krokhamn har fogelvägen nära en svensk mils längd. Den är ansenligt sönderskuren af djupt in i landet gående vikar. Der och hvar skogbeväxta och kala stränder höjde sig vid tiden för denna berättelse lik en mur ur Granfjärdens vågor, och när stormen häftigt låg på Fogdön, var det förenadt med en icke ringa fara för en seglare att nalkas dessa trakter. Men hade seglaren väl passerat Krokhamn kom han genast i lugnare vatten och all fara var i det närmaste öfver sålänge han passerade det smala vattendraget mellan Södermanlandskusten på ena sidan och kusterna af Fosterön och Selaön på den andra. Men öster derom mötte återigen Prest- och Björkfjärdarne, de största och mest stormiga i hela Mälaren.

En blåsig julieftermiddag år 1434 styrde en medelstor och halfdäckad båt efter en vågsam färd öfver de sist nämnda fjärdarne in i Kolsundet mel-

lan fastlandet och Selaön. De af den långa färden ända från Stockholm nästan utmattade sjömännen, tre till antalet, sträckte belåtna på de halfstela lemmanne och från deras läppar ljödo många välsig-nande ord och meningar när farkosten äntligen kom i lugnare vatten. Vinden var skarp nordöst-lig och som båten efter den tidens byggnadsform var en ganska god seglare, tillryggalade han snart det afstånd, som ännu skiljde honom från Gran-fjärden.

»Den heliga jungfrun vare lofvad att vi snart äro hemma», utbrast den, som satt vid styret, under det han upprepade gånger for med ena handen öfver det tjocka mörkbruna skägget. »Det skall bli en riktig välgerning för kroppen att nu få hvila ut igen.»

»Hå hå», menade den icke långt ifrån honom sittande kamraten, »tror du att det blir hvila af, då misstager du dig ansenligt. Du borde väl för resten veta att Slatte Thorson inte nu har tid att lata sig när Engelbrekt befinner sig i Vesterås. Det är ett grannskap, som han aldrig helst skulle sett långt borta.»

Talaren hade knappt hunnit sluta, när den tredje sjömannen, den yngste af besättningskarlarne, knappt hunnen öfver ynglingåldern, kröp försigtigt längs styrbords reling bort till kamraterna i aktern. Väl ditkommen sade han med låg stämma, under

det han pekade på en midt i farkosten på ett par kuddar liggande reslig karlgestalt, hvilken han på alla sätt bemödat sig om att icke väcka:

»När jag var med honom uppe hos Hans Kröpelin hörde jag att det var fråga om att skicka en del af besättningen i Stockholm till Strengnäs för att, såsom höfvidsmannen sade, hålla öborna i tygeln. Det . . .»

En häftig rörelse, som den liggande i detsamma gjorde, kom ynglingen att bestört afbryta sitt tal. De tre besättningskarlarne låtsade genast vara ifrigt sysselsatta med båtens manövrering.

Den reslige mannen, som i trots af stormen njutit en god sömn under hela resan, förnämligast af den orsaken, att han före affärden från hufvudstaden tagit sig ett rätt försvarligt rus, var fogden Slatte Thorson, en dansk man, tillsatt af Erik XIII. Han gaf icke de öfrige danske fogdarne efter i grymhet, och det lades honom svårast till last, att han lät misshandla, till och med icke så sällan mörda, de qvinnor, som icke ville tillfredsställa hans djuriska lustar. Slatte var för den skull allmänt afskydd och hatad, och fogdenästet Edeby mer än en gång hotadt af de uppretade innevånarne.

»Hur långt har ni kommit», sporde Slatte, under det han reste sig upp på ena armbågen. »Jaså, det är visst Vargholmen, som skymtar derframme»,

fortfor han och pekade förut med ena handen under det han med den andra gnuggade sig i ögonen.

»Sannt gissen I, stränge herre», sade han med helskägget. »Helgonen ha gynnat vår färd och ehuru . . .»

»Tig du, det tillhör dig att hålla munnen min närvaro», afbröt Slatte vresigt och lade sig åter ned. Många minuter hade icke heller gått till ända, förrän högljudda snarkningar förkunnade att ruset ännu icke hunnit blåsa af honom.

Besättningskarlarna sågo en stund betydelsefullt på hvarandra. När de ändteligen förvissat sig om att Slattes sömn icke var låtsad, sade han med det mörka helskägget:

»Samma högmod ännu. Undrar hur länge det skall gå?»

»Ja, nog är Slatte Thorson öfvermodig och högmodig», inföll den unge mannen och skakade på hufvudet, »men att han inte alltid får råda, det hade nog samt bevisats.»

»Hvad menar du», sporde han med helskägget.

»Åh, ha ni glömt Sigrid och . . .»

Längre kom icke ynglingen i sitt tal, då ror-mannen plötsligt skrek till:

»Se upp, nu ha vi honom här!»

Den snabbseglande farkosten hade passerat den långsträckta Segerön, Brandholmarne och Mårskär, utan att något märkvärdigt inträffat. Men knappt

hade den hunnit tjugu alnar norr om ögruppen, der skydd ej längre fanns, då en nordostlig, en sådan som är farlig för alla mindre seglare på Mälaren, därför att den, sedan den gömt sig bakom holmarne och skären, plötsligt och oförtänkt bryter fram med hela sin styrka, vräkte farkosten på sida samtidigt med att en väldig våg nästan fyllde den med vatten. Vål försökte rormannen att tvinga båten upp mot vinden, men då segelskotet i dessamma sprang, blef en dylik manöver omöjlig.

Slatte Thorson hade genast vaknat, och det var med knapp nöd, som han undgick att slungas med ut i sjön af den våldsamma vågen. Faran var öfverhängande; båten till hälften fylld med vatten, stod visserligen ännu rätt på kölen, men hotade dock att snart gå i qvaf.

»Ös ut vattnet!» skrek Slatte, i hvilken grymma ansigte fruktan för döden allt tydligare afspeglade sig. »Jag befaller er.»

»Öskaret gick öfver bord», inföll ynglingen.

»Tag till hattarne då!»

»Nej», ropade nu rormannen, som i dessa ögonblick återfick hela sin besinning, »kapa masten i stället!»

Hur myndig Slatte än var böjde han sig ändock för viljan hos den man, som i sjömansyrket var mera förfaren än han. Masten föll inom kort och detta lättade farkosten en smula. När de nöd-

ställdes derefter ville gripa till årorna hade dessa gjort öskaret sällskap, och syntes i detsamma liksom hånande från toppen af en våg drifvande mot Fogdö strand.

Farkosten dref samma väg. Vattenösningen med hattarne gaf ej något resultat, alldenstund båten, lemnad åt sig sjelf, dref helt och hållet redlös och minut efter minut öfverspolades af vågorna. Och ännu var det ett godt stycke till land.

Slatte Thorson, en feg man när döden i en eller annan gestalt grinade emot honom, hade klängt sig krampaktigt fast vid rorpinnen, och hans blickar stirrade med ett ångestfullt uttryck i sig på den delvis skogiga kusten. Mycket skulle han gifvit, om han i dessa ögonblick stått på densamma, med hvad förmådde nu hans trots och högmot mot den makt, som i hvarje sekund hotade att sänka den lilla bräckliga farkosten ned i djupet!

»Heliga Guds moder», skrek han slutligen då han af en händelse kom att kasta sina blickar mot nordost, »der kommer en by till, ännu värre än . . .»

Slatte hann icke tala till punkt. Tjutande som en här afgrundsandar och uppjagande vågorna ännu högre kom nordostbyn med ännu större våldsamtet än förut öfver båten. I en blink var den omhvälfd och alla fyra männen i vattnet. Slatte var den första, som lyckades haka sig fast vid båtens köl;

derefter kom ynglingen, så den med helskägget och slutligen den tredje besättningskarlen. Men i dödsångsten grep han i stället tag i Slatte's ena ben. Fogden gaf till ett rytande läte, lika mycket af förskräckelse som af raseri. En strid började och slutade dermed att Slatte med den lediga foten stötte den för sitt lif kämpande så våldsamt för bröstet, att han släppte sitt tag och försvann i djupet.

Byvädret tilltog och halfdöda af ansträngningar blefvo de tre förolyckade uppkastade på stranden af Eskesviken, der en anseelig människomassa redan var församlad.

»Det är fogden», sade en dräng från Stora Väsby under det han hotfullt betraktade den afdånade Slatte. »Nu eller aldrig.»

Och med dessa ord lyfte han en tung yxa öfver dansken. Ett varningsrop från de öfrige kom honom dock att hejda sig. Orsaken till detta rop var att en stark trupp knektar hastigt närmade sig på vägen till Bärby, der Slatte's underbefälhafvare utkräft skatten och öfvat våldsamheter. Allmogen skingrade sig genast och Sune Flath, så hette fogdens närmaste man, kunde obehindradt föra Slatte till Edeby.

Den med helskägget och ynglingen lemnade danskarne qvar under sparkningar och hånfulla tillmälen.

## 2.

Vi vilja nu förflytta oss ungefär åtta dagar tillbaka i tiden för att skildra den tilldragelse, som mer än alla andra gjorde Slatte Thorsons namn afskyddt, icke blott på Fogdön och de omkring denna belägna öarne och holmarne, utan äfven ett godt stycke inåt fastlandet på båda sidor om Mälaren.

På vestra kusten af ön och nästan nere på stranden af Söderfjärden ligger Helgarö kyrka. Vid tiden för denna berättelse hade den nyligen blifvit uppförd. Den var ej prydd med torn utan hade i stället en klockstapel, hvars långa spira tjenade seglare på den nämnda fjärden till sjömärke.

Söndagsmorgonen var lugn och varm. Kort före messans början syntes hopar af menniskor, andäktigt korsande sig, styra kosan mot det heliga rummet, der en from svensk af Augustinerorden skulle läsa messan. Äfven från Söderfjärdens öar och holmar närmade sig flere båtar Helgarö kyrkby, belägen mellan kyrkan och stranden. Det uppstod till slut en ordentlig täfling mellan dem, hvilken som skulle komma först till målet.

Gamle Björn från Storholmen, ungefär en fjerdedels mil från Helgarö kyrka, var dock styfvast i armarne oaktadt sin ålder. Det fanns bara han och dottren Sigrid i den lilla båten, men den flög



likväl, förd af Björns muskelstarka armar, som en pil genom den af en lätt bris krusade ytan.

Björn fiskare var typen för en äkta nordbo. Hans gestalt mätte något öfver tre alnar. Ansigtet, betäckt med ett silfverhvitt helskägg, uttryckte både klokhet och kraft och gjorde att alla, som kommo i närmare beröring med honom, ovillkorligt besjälades af vördnadens känsla.

Den häftiga täflingsrodden gjorde att ett par båtar oförsigtigt nog törnade emot Kläpskär, tre små steniga holmar icke långt ifrån stranden. Den ena båten sprack genast och dess båda passagerare kommo i vattnet.

»Det var ett elakt tecken, det der», mumlade Björn under det en mörk sky for öfver hans anlete.

»Tror I det, far», inföll dottren Sigrid, en rosig ungmö, "högbarmad, smärt, gullhårig", och reste sig upp. »Tänk om det nu går illa för Sten!»

»Åhnej», menade Björn. »*Han* reder sig nog, men det kan gå illa för oss.»

»*För oss*», eftersade den unga flickan och betraktade fadren med halft frågande blickar, i hvilka den tydligaste förvåning afspeglade sig. »Jag förstår inte.»

»Jaså, du begriper inte min mening. Känner du Slatte Thorson?»

Sigrid ryckte till när hon fick höra detta af alla så afskydda namn.

Gubben Björn fortfor:

»Den karlen är värre än sjelfva den onde, och vi måste akta oss för honom. Hur gjorde han inte i Vallnäs i förra veckan! O, det är gräsligt!»

»Det har jag inte hört», hviskade den unga flickan och såg uppåt kyrkan med en skygg blick.

»Åh, den nedrigheten är i hvars mans mun», inföll Björn. »Har du inte heller hört att Karin i Vallnäs dränkte sig så snart fogden rest derifrån?»

»Jo-o», svarade Sigrid med en stämma så låg, att fadren knappt hörde det.

»Jo, ser du det», utbrast gamle Björn. »Sedan han med våld beröfvat den vackra flickan hennes ära red han bort under ett otäckt hånskratt. Sådant kräfver hämnd», dundrade Björn, »och det vore sjelfvaste pocker om det inte skulle finnas så mycken kraft i oss här på ön, att vi kunde ta oss rätt när den förvägras oss.»

De i sjönöd stadda fiskarne hade äntligen kunnat rädda sig. Färden gick derefter i en lång linie, ej olik en slagordning, fram på den lilla vik, på hvars strand Helgarö kyrka och kyrkby voro belägna.

En stor människomassa var redan församlad der. I allas blickar lästes oro och hopp om hvarandra. Tätta hviskningar bebådade att någonting var på färde.

Messan var slut och i täta skaror strömmade menigheten ut ur kyrkan. Björn och hans dotter voro bland de sista. Den unga flickan såg modfälld ut och ständigt irrade hennes blickar omkring bland den på kyrkbacken pratande menigheten, bland hvilken rörelsen mer och mer tilltog under det hotelserna mot danskarne blefvo mera bestämda och högljudda.

På den smala stig (ordentliga vägar funnos sällan denna tid), som ledde fram till byn Lät, belägen ungefär en fjerdedels mil norr om kyrkan, syntes en ryttare spränga fram i stark karriär. Ju närmare han kom, en desto högre rodnad fingo Sigrids mjella kinder, och när ryttaren äntligen hunnit fram till det lilla torp, som låg ett par hundra alnar ifrån kyrkan, hviskade hon i fadrens öra:

»Det är Torsten.»

»Ja, jag också känner nu igen honom», inföll Björn. »Undrar hvad han har att säga efter som han kommer med en sådan fart?»

Det på kyrkbacken stående folket hade också igenkänt den kommande.

»Det är Vibyfiskaren», ropade en mängd röster om hvarandra. »Hvad är måne hans ärende?»

På dessa frågor skulle de nyfikne snart få ett tillfredsställande svar.

Sedan Torsten, en tjugutvårig yngling, modig och djerf och allmänt afhållen af alla, bundit hästen

vid en gärdesgård, sprang han raskt fram bland folket på kyrkbacken, och svängde mössan öfver sitt hufvud, under det han muntert utropade:

»Hurra, nu är Engelbrekt här i trakten!»

Den gamle augustinermunken, som nyligen läst messan, hörde jemväl detta utrop och närmade sig Torsten, i det han sade:

»Af hvem har du fått denna glädjande under rättelse?»

»Af ingen, fromme fader», svarade Torsten medan han torkade svetten ur ansigtet och då och då sneglade bort till den plats, der Sigrid befann sig. »Af ingen.»

»Ett besynnerligt svar», inföll den gamle munken tänkande, »hur kan du då veta att vår befriare är oss nära?»

»Jag har sjelf sett honom», svarade den unge fiskaren med så hög och säker stämma, att alla tydligt kunde höra den.

»Han har sett Engelbrekt! Hör, hör, han säger det sjelf», ropade de församlade om hvarandra, och inom några sekunder var Torsten omgifven af en tät ring nyfikne, i hvilkas anleten afspeglades det innerligaste begär att få höra mera om den hjelte, hvilkens namn redan flög kring alla landsändar, och vid hvilkens kallelse gubbar, män, ynglingar och barn genast togo ned sina vapen, fejade dem och gingo att sluta sig till hans allt mera växande här.

»Tala då», uppmanade augustinermunken. »Låt oss alla höra ditt ljuflika budskap.»

### 3.

Sedan Torsten utbytt ett kraftigt handslag med gamle Björn, som jemte sin vackra dotter trängt sig ända fram till honom, och ur Sigrids djupblå klara ögon fått mottaga en välkomsthelsning icke mindre betydelsefull därför att den var stum, började han att berätta om huru han kommit i tillfälle att se den vördade frihetskämpen.

Han förtäljde på det lifligaste om sin vådliga sjöfärd öfver Vesteråsfjärden i ändamål att besöka sin ännu lefvande gamla mormor, som var bosatt ett litet stycke ifrån S:t Ilians kyrka; huru han nästan så godt som skeppsbruten kommit i land vid Biskopstorp ett stycke öster om Vesterås, der blifvit väl omhuldad af torpets egare och slutligen efter en kort hvila fortsatt sin vandring.

Länge hade han icke dröjt hos mormodren, som höll på att bli sjuk i glädje öfver att det ännu en gång i lifvet förunnades henne att återse dottersonen, då jutska spejare från staden en afton bultade på stugans dörr. De sökte efter spioner, hvilka i massor ströko omkring, utsända från den antågande bondehären.

Förgäfves bedyrade mormodren, att hennes dotterson var en ärlig fiskare, som endast kommit för att göra henne ett besök, och då hon nämnde att han var från Fogdö, sade den jutske befälhafvaren för ströfkåren:

»Då är det bäst att vi ta honom med oss, ty Slatte Thorson har många gånger klagat öfver att fogdöborna äro uppstudsiga. Om han är din dotterson, det rör oss inte; jag ser nog att han är en skälm och därför skall han i slottskällrarna få öfvertänka hvilket som är bäst, antingen att hålla med den lagligen valde konungen, eller att hålla sig till upprorsmännen.»

Dessa ord kommo den gamla gumman att med förskräckelse märka den stora fara som Torsten var utsatt för. Hon föll därför till bönboken, men allt hennes öfvertalande var förgäfves. På officerens vink lade ett par knektar sina händer på Torsten, för att bortföra honom.

Denne hade ända hittills med besynnerlig likgiltighet åhört danskens förnärmande tal, men då han nu såg den gamla kära mormodrens förtviflan och kände de jutska näfvarne omfatta sina armar, gjorde han en så häftig rörelse, att de båda knektarne tumlade baklänges åt hvar sitt håll. Snabbt skyndade han derefter fram till spiseln och ryckte till sig den gamla lodbössa, med hvilken den afsomnade morfadren fällt så många af skogarnes vilda djur.

»Han gör motstånd», skrek officeren. »Hugg ned honom!»

Striden skulle just taga sin början, då ett bul-  
ler utanför dörren kom officeren att störta fram  
till densamma, för att se efter hvad som var på  
färde. Men knappt hade dansken hunnit rycka upp  
dörren, förrän han tumlade tillbaka, träffad i huf-  
vudet af en grof klubba.

En skara beväpnade bönder rusade in och länge  
dröjde det icke, förrän de jutske knektarne dels  
voro tillfångatagne, dels dödade.

Torstens befriare tillhörde Engelbrekts förtrupp.  
På detta sätt kom den unge fiskaren att dagen  
efter få se och tala med frihetshjelten. Denne hade  
sport honom om tillståndet på Mälarens öar och  
då fiskaren bedyrade, att det icke behöfdes mer än  
en aldrig så liten uppmaning till resning för att  
alla öborna skulle stå upp och med förenade kraf-  
ter understödja det herrliga befrielseverket, då klar-  
nade Engelbrekts ansigte upp ännu mera och han  
gaf Torsten i uppdrag, att föra hans budskap om  
allmän resning till fogdöborna.

»Han har talat med Engelbrekt», sorlade folk-  
massan när Torsten slutat, och alla skyndade sig  
att på det varmaste trycka den unge fiskarens  
händer.

Härunder kommo han och Sigrid att byta ord.

På länge hade de icke talat med hvarandra och en ömsesidig fröjd stod därför att läsa i deras blickar.

Gubben Björn visste nogsammt af deras kärlek till hvarandra, och som Torsten var en hederlig karl, afhållen af alla, så hade Björn ingenting emot, att hans dotter tyckte om honom.

Men det fanns en person, som kände en djup grämselse öfver, att han upprepade gånger fått korgen af Sigríd, och denne person var Lukas Jons-son i Vallnäs, en by i Fogdö socken. Han var också med vid detta tillfälle och såg till sin stora harm hur Torsten och Sigríd hand i hand gingo afsides ifrån de öfrige och togo plats på en liten grafkulle i ena hörnet af kyrkogården.

Swartsjukan marterade Lukas till den grad, att han icke kunde unna de älskande många minuters samtal. Under det de som bäst voro inbegripna häri stod Lukas framför dem. Hans röda tofviga hår stod nästan rätt upp och hans lömska blickar fästades på Torsten med ett så hatfullt och olycksbådande uttryck, att han fann sig föranlåten att spörja:

»Hvad vill du?»

Lukas gjorde en ful och hånfull grimace under det han frågade:

»När skall edert bröllop stå?»

»Bara vi få köra bort juten», svarade Torsten med sin vanliga rättframhet och djerfhet.



Ånyo fick han en lömsk blick och derefter denna nya fråga:

»När blir det?»

»Så fort Engelbrekt kommer hit.»

»Men, om han inte kommer?»

»Åh, den saken är temligen afgjord. Han får snart in Vesterås.»

Kring Lukas Jonssons tjocka sinliga läppar sväfvade ånyo det hänfulla leendet då han sade:

»Men, innan dess kunnen I vara skiljda åt.»

»Hvem skall skilja oss?» frågade Torsten under det han våldsamt kramade fästet på en bredbladig knif, som satt instucken i bältet.

»Jag om ingen annan», svarade Lukas spottskt och antog en utmanande ställning.

»Du!»

»Ja, just jag!»

»Dertill är du för mager», sade Torsten och betraktade spottskt Lukas Jonssons skrankliga figur.

»Att jag är mager», svarade denne, »det råar jag inte för. Men nog har jag senior alltid.»

»Ja, nog har du det, men inte duga de, inte.»

Lukas såg en stund ut som om han ville fresta till hvad de dugde, men vid närmare eftersinnande knöt han näfven i fickan och mumlade några otydliga meningar för sig sjelf.

»Gå din väg nu», sade Torsten efter en stund. »Du vet att du är öfverflödig här.»

Detta retade Lukas till den grad, att han tog ett steg fram mot Torsten.

»Du kör inte bort mig, du», skrek han och hans lömska anlete öfverdrogs af en blodröd färg.

»Jag är lika god som du; ja, till och med bättre.»

»I dina egna ögon, ja», inföll Torsten lugnt.

»Du är en högfärdig stackare.»

»Jag stackare för dig!»

Och med dessa ord gick Lukas sin gynnade rival ännu närmare på lifvet. Knappt mer än ett par alnar skiljde de båda fienderna åt.

»Jo, visst är du det», svarade Torsten lugnt.

»Det känner hela socknen till.»

Detta var för mycket för den hetlefrade Lukas Jonsson. Skulle han, en af de rikaste fiskrarne på hela ön, tåla behandla sig på detta sätt af en person, som endast egde den halft förfallna stuga han bodde i tillika med lemningarne af den lilla farkost, som nu låg till hälften sjunken utanför Biskopstorp? Nej, aldrig! Hans högmod reste sig med all makt upp deremot. Han stampade ilsket i marken och svor långa och dyra eder på, att Torsten aldrig skulle ha Sigrid.

»Det blir min ensak, det», svarade Torsten lugnt.

»Ja, min också», svarade den unga flickan. »Men det kan jag säga», fortfor hon energiskt, »att aldrig blir jag *din* hustru. Förr dör jag som ogift.»

Detta bestämda svar gjorde att Lukas ryggade några steg baklänges.

»Hå, hå», utbrast han derpå under det ett ondskefullt leende syntes kring hans läppar, »det blir min ensak, det!»

»Din ensak», utbrusto både Torsten och Sigrid på samma gång. »Det vore besynnerligt!»

»Inte alls besynnerligt», svarade Lukas, som nu lemnade sin vrede och i stället antog ett iskallt sätt. »Det går lätt för sig.»

»På hvad sätt», sporde Torsten, hvilkens lugn nu var nära att sjuda öfver. »På hvad sätt?»

»Du kan bli *tvingad* att gifta dig med mig.»

»Jag!» utbrast Sigrid förvånad.

»Ja, just så.»

»Hur skall detta gå till?»

»Det kommer du nog att få erfara om du tredskas allt för mycket.»

»Hå, hå!» skrattade Torsten, »det skulle vara roligt att veta huru du vill bära dig åt att...»

»Det torde inte bli så roligt för dig», afbröt Lukas. »Surt nog tror jag.»

Längre kunde icke Torsten förhålla sig lugn. Innan Lukas Jonsson hann sätta sin skrangliga figur i säkerhet, hade den unge fiskaren, som besatt en ansenlig styrka redan vid så unga år, gripit honom med ena handen i nacken och med den andra i midjan, och innan den högmodige rödhåringen hann

ytra ett enda ord slungades han i ett öfver den låga kyrkogårdsmuren och föll handlöst ned i en hög brännässlor.

Han reste sig dock genast vrålände, kraflade sig öfver muren igen och rusade med blottad knif mot Torsten.

Uppträdet vid grafkullen hade ditlockat icke blott gamle Björn utan äfven största delen af de kyrkbesökande. Det visade sig nu här att alla togo parti för Torsten, ingen enda för Lukas Jonsson. Den tätt sammanpackade folkmassan hindrade också den sist nämnda att utföra sitt hat mot Torsten.

»Det skall vara frid mellan er», förmanade en gammal bonde. »Du Lukas, är känd såsom den värsta orostiftaren på Fogdö, och vill inte du knalla dig af fredligt härifrån, så ska' vi nog gemensamt visa dig, att vi ej tåla något öfversitteri. Eller hur, socknebor?»

»Jo, det ska vi», ropade alla om hvarandra och gjorde samfäldt så hotande rörelse mot Lukas, att denne genast fann sig föranlåten att sticka in knifven igen.

En bland de äldre bönderna upptog den förste talarens ord:

»Man påstår att Lukas Jonsson håller med juten.»

Nu var det Lukas' tur att blekna.

»Ja, det är nog inte så galet», inföll en annan med hög stämma.

En tredje sade dertill:

»Jag börjar nu tro att det der talet är sannt, ty ofta har jag sett Lukas smyga omkring Edeby och ha sammankomster med jutska knektar.»

»Det der håller nog streck, det», menade en fjerde och trädde Lukas djerft in på lifvet, »eller hur, du rödhåriga karnalje? Hvarför blef din stuga ensamt skonad, när fogden för en månad sedan lät bränna hela Viby; det der stöter allt på att du . . .»

Talaren fick ej tala till punkt, emedan en stark stämma i detsamma utropade:

»Juten kommer!»

---

#### 4.

Den uppståndelse, som följde på dessa ord, låter snarare tänka sig än beskrivas. Hur modiga fogd-öborna än voro, ansågo de sig ännu icke fullt rustade att sätta hårdt mot hårdt. De skingrades för den skull öfver kyrkogården och när fogden Slatte Torson i spetsen för en stark trupp marscherade dit in skyndade samtliga kyrkbesökande undan på skiljda vägar till sina hem.

Gamle Björn, Sigrid och Torsten voro dock

bland dem, som stannade qvar vid den lilla grafkullen.

Så snart Lukas Jonsson hemtat sig från den förskräckelse, som böndernas hotande uppträdande och den siste talarens tillvitelser försatt honom uti, skyndade han rakt fram till fogden, sedan han först gifvit gruppen vid grafkullen en om det dödligaste hat vittnande blick.

Sedan han en stund talat med Slatte, och under tiden oafbrutet pekat på Sigrid och hennes följeslagare, styrde fogden, åtföljd af halfva sin styrka, sina steg rakt fram till grafkullen.

Torsten bleknade när han såg detta.

»Jag skyndar undan och hemtar hjälp från Vesterås», sade han raskt. »Vänta mig snart!»

Detta var också gamle Björns och Sigrids tanke, och de lugnade sig därför i det hopp, att den utlofvade hjälpen icke skulle dröja särdeles länge.

Då Torsten uttalat ofvan nämnda ord kastade han sig blixtnabbt öfver kyrkogårdsmuren och ilade, skyddad af sädesfältet der bakom, undan, huru mycket än danskarne sköto efter honom och huru mycket Lukas Jonsson än skrek och gormade att han skulle fasttagas, emedan han i annat fall skulle underrätta Engelbrekt om hvad som förefallit. Ingen kula träffade den djerfve fiskaren, som alltså kom undan, för att sednare bereda danskarne på Fogdö en föga välkommen öfverraskning.

De fogdöbor, som stannat kvar på kyrkogården, hade icke allenast sett Lukas Jonssons uppträdande, utan äfven hört hans utrop. De fingo nu klart för sig att Lukas var en dansk vän och föresatte sig därför att vid första lägliga tillfälle gifva förädaren sin beskärda lön.

När Slatte Thorson ändtligen såg, att det skulle vara omöjligt att få Torsten i sitt våld, vände han sig mot gamle Björn och hans vackra dotter. Han fästade en så oförskämnd och fräck blick på Sigrid, att hon bäfvande smög sig intill fadren, under det hon för sig sjelf suckade:

»Heliga jungfru, beskydda mig.»

»Hvem var rymmaren?» sporde Slatte med hård stämma.

»Min dotters käraste», svarade Björn utan tvekan.

»Det är lögn», inföll Lukas under det hans fräkniga ansigte förvreds af svartsjuka. »Jag har . . .»

»Det är inte till dig jag talar», afbröt Slatte och stampade i marken. »Flickan är behaglig och skall följa mig.»

Med dessa ord ryckte han med våld Sigrid från den gamle fadren.

»Tyrann», utbrast den gamle fiskaren under det hela hans kropp skälfdes af harm och förbittring, »detta skall du inte ha gjort ostraffadt.»

»Ha, ha, ha», skrattade fogden hänfullt, »hvad

bryr jag mig om hvad du pjollrar, gubbkräk. Jag är herre här och gör hvad jag behagar.»

Med dessa ord knuffade han omildt in den unga flickan i knektarnes led och gaf befallning till uppbrott. Lukas som icke tordes stanna qvar bland de uppretade bönderna, följde sjelfmant med den jutska styrkan.

Gamle Björn var förtviflad. Hade han kunnat ana att dagen skulle sluta på detta sorgliga sätt, skulle han ej varit så envis att få dottren med sig till kyrkan. Hvem kunde nu borga för att hon skulle komma med heder ifrån Slatte Thorson, som redan förut gjort sitt namn afskydt och hatadt genom sina utsväfningar och sin grymhet. Gubben ref i förtviflan af sig en stor del af det hår, som ännu satt qvar på hans gamla hufvud, och hans högljudda klagorop hördes långt utom kyrkogården.

Den gamle augustinermunken, som vid fogdens ankomst gömt sig i sakristian, kom nu fram. Han talade tröstens och hugsvalelsens ord till den gamle fadren, bad honom lugna sig och förtro sig åt himmelens och helgonens nåd och bistånd. De skulle nog hjälpa honom och den heliga jungfrun kunde ej tillåta att hans rena och oskyldiga dotter blefve kränkt af fogdeskurken.

Så ungefär föllo augustinermunkens ord och de gjorde allt ganska mycket till att ingjuta nytt mod i Björns själ. Lugnare blef han dock när en af



de kvarstannande bönderna med full tillförsigt utbrast:

»Du sade ju sjelf, att Torsten är din dotters käraste. Detta veta vi också alla på den här ön. Tror du inte då, att han skall göra allt, för att rycka henne ur fogdens våld?»

»Jo, du har rätt», svarade Björn efter en stunds besinning. »Men», fortfor han, »jag kan och vill inte vända tillbaka hem förr, än jag får Sigrid med mig. Jag följer efter Torsten.»

»Jag också», inföll den, som nyss uppmuntrat den gamle fiskaren.

»Och jag följer, jag också», sade den andre, tredje, fjerde och ännu flere, och snart hade tio raska karlar beslutit att uppsöka Engelbrekt och med hans hjälp icke blott befria »Mälarens ros», utan äfven störta fogden Slatte Thorson och hans tryckande välde öfver fogdöborna.

Alla gåfvo hvarandra händerna till ett förbund och den gamle augustinermunken välsignade, stående på den lilla grafkullen, detta hjeltomodiga beslut.

Slatte måste ha fått en dyster aning om att någonting var i görningen mot honom, ty så snart han kom hem till Edeby, skickade han en stark knekttrupp till Björksundets norra mynning med sträng befallning att icke låta någon, hvem det vara månde, passera ut på Granfjärden.

Det var Lukas Jonsson, som ingifvit Slatte Thorson detta beslut.

Vid midnattstid kommo också de tio förbundne seglande i Björns stora eka. Sundets mynning var då stängd af sex farkoster och det var endast med yttersta möda, som den djerfve fiskaren kunde manövrera undan de öfverlägsna motståndarne. Björn seglade i stället rundt hela Fogdön och på morgonqvisten hade han den stora glädjen att mellan Fagerön och Engsön komma undan sina jutska förföljare. Kursen sattes derefter rakt på Vesterås, och som vinden var gynnsam, blef resan icke långvarig.

---

## 5.

När de båda skeppsbrutna sjömännen äntligen vaknade till sans igen var det redan afton. Styfva i alla lemmar reste de sig upp och betraktade den omgifvande nejden.

Efter en stunds besinning kommo de slutligen till fullt medvetande.

»Nå, hvad säger du om det här äfventyret», sporde han med helskägget och öfverfor sin kropp både ofvan och nedan, för att riktigt öfvertyga sig om, att ej någon lem var afbruten eller dess värre sårad. »Det har ju varit mindre behagligt?»

»Ja, nog tycker jag det, Jerker», svarade ynglingen. »Men, hvad är nu att göra?»

»Hvad som är att göra», utbrast Jerker, »det är väl lätt sagdt, förutsatt att du är med om saken, Sven.»

»Jo, nog är jag med om den.»

»Nå, då är det ju afgjort.»

»Men fram med ditt förslag nu!» inföll Sven otåligt. »Jag fryser och behöfver någonting att värma mig med.»

»Jag också», svarade Jerker. »Mitt förslag är för den skull, att vi gå till Vesterås.»

»Till Vesterås!» utropade Sven och ryckte till. »Hvad ha' vi der att göra?»

»Har du glömt att Engelbrekt ligger för staden med en härsmakt? Du vill väl inte gå tillbaka till Edeby?»

»Nej, den heliga jungfrun bevara mig», inföll Sven och gjorde en afvärjande rörelse med båda händerna. »Förr skulle jag taga mig till hvad annat som helst, men till Edeby vill jag inte en gång till.»

»Då är det ju klart att vi gå till Vesterås.»

»Ja.»

»Hör du», fortfor Jerker under det de med så hastiga steg som de kunde efter de utståndna ansträngningarne togo in på den smala strandvägen åt

byn Vik, »jag tror att vi snart få Slatte's folk öfver oss, om vi ej skynda undan.»

»Tror du det?»

»Ja, Slatte vet att både du och jag bättre än någon annan här på ön känna till smygvägarne och kryphålen på Edeby, och skulle det bli frågan om ett anfall på hans näste, såsom det naturligtvis blir då Engelbrekt väl fått in staden, så vet han nog, att han kan frukta oss. Det är därför bäst att vi skynda undan.»

Jerker hade spått sannt. På halfva vägen till Edeby hade Slatte Thorson vaknat till lif igen och då genast påmint sig de tvenne öfverlevande besättningskarlarne, som blifvit nödsakade att träda i hans tjänst ända från hans första uppträdande på Fogdö. Han visste också att Jerker och Sven voro fullt hemmastadda med Edebys belägenhet och hyste därför en väl berättigad fruktan, att de såsom vägvisare åt upprorsmännen skulle låta begagna sig till vägvisare. Det var därför som han strängt befallde sin underbefälhafvare Sune Flath, en lika grym man som han sjelf, att genast begifva sig till Eskerviken och föra de båda sjömännen levande eller döda med sig.

Sune Flath aftågade genast, men tog icke raka vägen ned till den sist nämnda viken, utan gjorde en afstickare till den ofvan nämnda byn Vik.

Det var nära midnatt då han anlände dit.

Jerker och Sven hade nyss inträffat der. De varseblefvo i tid faran och skyndade undan, dock icke fortare, än att Sune och hans folk blefvo dem varse, der de flydde öfver ett gärde.

De blefvo för den skull med all makt efter-satta och voro nära att upphinnas, då de kastade sig in i en liten ned till stranden gående skogs-dunge.

Som danskarne icke hade så god kännedom om trakten som flyktingarne, lyckades det slutligen desse att efter många äfventyr och sedan de till-bragt nära två dygn utan mat i skogarne, att uppnå Krokhamn. Under nattens lopp bemäktigade de sig en båt och satte på vinst och förlust ut till hafs. Äfven de styrde kosan till Vesterås och lyckades till sin stora glädje att efter en svår seg-ling uppnå denna plats. De landstego straxt söder om Biskopstorp och skyndade genast, så fort deras svaga krafter det tillät, till befrielsehären, der de naturligtvis blefvo mottagna med öppna armar.

När Slatte Thorson fick underrättelse om att de båda sjömännen kommit undan, blef han till den grad förbittrad, att han handgripligen förgick sig mot Sune. Denne blef honom likväl icke sva-ret skyldig och ett vildt slagsmål började uppe i Edeby stora sal, der Slatte plägade hålla sina gästabud. Slagsmålet slutade dermed att Sune blef besegrad och på fogdens befallning insatt i fängelse.

Det var också med hemlig glädje som Slatte Thorson såg sin i grund och botten hatade underbefälhafvare i häktelse, ty han tyckte sig ha märkt att denne tidt och ofta kastade sina blickar på Sigrid, och henne ville Slatte helst behålla för sig sjelf. Han befalldes därför att Sune skulle behandlas med all den stränghet, som hans uppträdande mot sin förman kräfde.

---

## 6.

Erik XIII, eller Erik af Pommern, såsom han mera allmänt benämnes, var en konung, som i allt gynnade danskarne och satte svenskarne tillbaka. Sitt förakt för dessa sist nämnde visade han tydligast derigenom att han i Sveriges landskap tillsatte grymma och orättfärdiga fogdar, hvilka på alla upptänkliga sätt och med de grymma marter, som äro kännetecknande för denna, den råa styrkans tid, pinade sin underhafvande och från dem utpressade deras med svett och möda hopsparade egodelar.

Det var en helt och hållet laglös tid. Den ene kunde mycket väl angifva den andre, det behöfdes snart sagdt alls inga vittnen; den anklagade blef ändock fälld, i lindrigaste fall till att förlora

sin egendom, men öfver hufvud taget till kroppsliga straff.

I en gammal visa heter det bland annat:

»De mätte dem från både oxo och ko,  
kläder, kittlar och gryta;  
De mätte för en mark hvad som värdt var tre», o. s. v.

»Genom orättfärdiga domar förlorade många bönder både gods och lif, och ingen säkerhet fanns mera i landet. Om några försökte klaga, blef han ännu värre förföljd», säger en bekant historieförfattare.

Den grymmaste af konung Eriks alla fogdar var Jösse Eriksson. Han innehade Vesterås slott och var höfding öfver Vestmanland och Dalarne. Hans grymheter voro så många och så stora, att folket slutligen började knota högljudt och menade på, att antingen skulle en annan fogde tillsättas eller också Jösse ändra sitt lefnadssätt.

Men, den nämnde fogden brydde sig föga om dessa klagomål. Han spände såsom förut bönder och drängar för sina plogar och qvinnorna för de tyngsta hölassen; ja, han gick till och med så långt i sin grymhet, att han icke gjorde något undantag från denna omenskliga behandling äfven om qvinnorna voro i hafvande tillstånd.

Att denna framfart småningom skulle betaga de annars tålmodiga och lugna bergslagsborna deras så hårdt pröfvade tålmod var naturligt.

En ädel bergsman, Engelbrekt Engelbrektsson åtog sig sina betryckta bröders sak och gjorde en resa till Köpenhamn, der konung Erik befann sig. Här klagade han för konungen i sådana ordalag, att denne fann sig föranlåten att skriva till det svenska rådet och befalla detsamma att anställa en undersökning, huruvida klagomålen voro giltiga eller ej.

Men rådet i Stockholm gick dervid så lugnt till väga, att Jösse Eriksson icke blott fick behålla sin plats och öfva ännu större grymheter i förtretten öfver att han blifvit anmäld hos konungen; han utrustades tvertom med ännu större makt och myndighet.

För andra gången begaf sig därför den oförskräckte Engelbrekt till Köpenhamn. När han då frimodigt trädde fram för konung Erik och ännu en gång lade honom folkets bekymmer på hjertat, blef Erik XIII svårligen förgrymmad och röt till den lille bergsmannen dessa ord:

»Du klagar alltid. Gack din väg och kom aldrig mer för mina ögon!»

»Åh», svarade Engelbrekt under det han vände sig om och gick, »än en gång skall jag komma tillbaka».

Och han höll ord såsom det egnar och anstår en ärlig karl. Men, han trädde aldrig mera inför konung Eriks ögon, utan i spetsen för en mäktig



bondehär, brinnande af begär att rensa landet från de utländske fogdarne, visade han sig på stridsbanan. Lyckan följde hans företag öfverallt, och när de öfrige landskapens innebyggare sågo detta, reste de sig också mangrannt. Öfverallt blefvo de grymma fogdarne förjagade, men först sedan befrielsehären i grund förstört fogdenäset Borganäs i Dalarne och slagit en dansk här vid Brunbäcks färja, kunde Engelbrekt företaga något mera stortadt.

Åfven till Finland, der också danska fogdar voro utplanterade, sträckte sig rörelsen. Erik Puke, en hetlefrad men rättrådig och fosterlandsälskande herre, var styresman på Korsholm i Österbotten. Då han fick underrättelse om Engelbrekts lyckliga framgång, drog han de svenska besättningarne till sig för att såsom han sade »klämma de danska fogdarne», och företog med dem många djerfva och lyckliga ströftåg. Genom den kraft och den tapperhet Erik Puke utvecklade blef Finland snart befriadt från denna tryckande landsplåga.

Emellertid fortsatte Engelbrekt sitt härnadståg söderut och kom 1434 till Vesterås, der Jösse Eriksson förskansat sig. Det är också här, som vi nu vilja uppsöka denne frihetshjelte, hvilkens hela sträfvan var att göra folket fritt och lyckligt och att få bort allt utländskt från Sverige.

Aftonen hade inbrutit. Den var lugn och klar.

Knappt ett enda löf rörde sig och röken från boningshusen steg lodrätt upp mot den klara himmelen.

Medan hufvudstyrkan af bondehären lägrade sig i en halfcirkel omkring Vesterås hade Engelbrekt med en liten trupp ryttare och några af sina käckaste underbefälhafvare stannat vid S:t Ilians kyrka. Af en händelse hade han också kommit att taga det första nattqvarteret i den lilla stuga, som egdes af Torstens mormor. Detta hade skett dagen efter danskarnes ofvan berättade öfverfall och deras slutliga tillfrågatagande inne i stugan. Torsten hade ett par dagar derefter, sedan han talat med Engelbrekt och för denne i så bjerta färger som möjligt målat Slatte Thorsons omenskliga grymheter, hvilka alls icke i vederstygglighet stodo ett enda grand efter Jösse Erikssons, på frihetshjeltens anmodan begifvit sig af till Fogdö, för att der förkunna befrielsehärens ankomst.

Vi veta af det föregående huru han fullgjort detta maktpåliggande uppdrag, samt huru han hals öfver hufvud måste fly derifrån, så framt han icke heldre ville hamna i fängelsehålorna under Vesterås slott.

Tidigt hvarje morgon begaf sig alltid Engelbrekt till hären, der han med sällspord kraft pådref belägringen, arbetade sjelf med spaden vid forskansningarnes uppkastande och föregick i allt

sitt folk med det bästa föredöme. Men nästan hvarje afton vände han tillbaka till den gamla gummans lugna stuga, och njöt här de få timmars ro, som hans rastlöse ande unnade honom.

En afton kom han sålunda i sällskap med Peder Svensson i Vipperboda, en af hans käckaste och mest afhållne underbefälhafvare till ofvan nämnda lilla stuga.

”Den lille bergsmannen”, såsom Engelbrekt kallas af historien, var icke vid särdeles godt lynne denna afton. Det hade inträffat några mindre förtretligheter vid belägringen. Dertill hade också Jösse Eriksson gjort två djerfva utfall och dervid lyckats till en stor del förstöra ett par af de längst framskjutna förskansningarne.

Detta grämde Engelbrekt mera än han ville låta påskina, och gaf Peder Svensson en osökt anledning att komma fram med dessa trösteord:

»Var ej ledsen och öfvergifven, Engelbrekt. »Du skall få se att allt skall gå bra. Vi ska snart få in staden.»

»Ja, det säger du, det», inföll Engelbrekt under det ett svagt leende krusade hans läppar, »men om jag inte sednast åtta dagar härefter har slottet och staden inne, skall folket i de andra landsändarne förlora modet. Hvad som här skall göras, det måste göras fort, innan juten hinner besinna sig och konungen får tillfälle att, såsom jag för-

nummit hafver, komma med en stor flotta till Stockholmsskären. Innan vi tåga mot hufvudstaden måste de närmaste slotten vara i våra händer, och ha vi endast Vesterås inne skall Köping snart följa exemplet.»

»Haf god tröst», svarade Peder Svensson och såg på Engelbrekt med klara och trohjärtade blickar, »inom åtta dagar, från denna räknade, skall Jösse Eriksson ej mera sitta kvar såsom höfvidsman på Vesterås slott.»

»Och sedan detta är gjordt», fortfor "den lille bergsmannen", under det han dref sin eldige springare till ett hastigare lopp, »återstå de närmaste öarne. Är det inte på Fogdö som Slatte Thorson huserar efter hvad den der unge fiskaren Torsten berättade?»

»Jo, så är det.»

Ungefär samtidigt med att Engelbrekt och Peder Svensson redo fram till den lilla stugan från vägen, syntes en ensam vandrare nalkas med vacklande steg från motsatta sidan.

Stugans egarinna hade just trädt ut för att helsa Engelbrekt välkommen, då hon kom att kasta sina blickar på den ensamme personen. När denne äntligen kom närmare såg hon hvem det var. Helsningen åt befrielsehjelten blef den qvällen icke uttalad; i stället sträckte han sina darrande armar mot den ensamme vandraren, som vid åsy-

nen här af påskyndade sina vacklande steg, och utbrast:

»Är det du, Torsten! Heliga Guds moder, hvad står på?»

## 7.

Vid detta utrop från den gamla gummans läppar vände äfven Engelbrekt och Peder Svensson sina blickar åt det håll, hvarifrån Torsten kom.

»Der ha vi ju den fiskare som vi nyss talade om», utbrast Engelbrekt.

»Ja, minsann», inföll Peder Svensson. »Något viktigt måtte ha inträffat på Fogdö, efter han är så hastigt tillbaka.»

Sedan Torsten utbytt kära och innerliga hälsningar med den gamla mormodren vände han sig till Engelbrekt, som under tiden stigit af hästen och nu i Peder Svenssons sällskap nalkades den lilla grupp, bestående af mormodren och dottersonen.

»Hvi återvänder du så snart?» sporde frihets-hjelten och tog sig om hakan. »Har något märkvärdigt inträffat?»

»Ja.»

»Hvad då?»

Torsten omtalade så omständigt som möjligt

uppträdet på Helgarös kyrkogård. Då han slutat sade Engelbrekt:

»Är Edeby starkt befästadt?»

»Ja, mycket.»

»Hur stor är den styrka Slatte har hos sig? Vet du det?»

»Ungefär hundra knektar.»

»Jaså, inte större», menade Engelbrekt. »Då skall den snart vara i våra händer.»

»Men, det måste ske snart», vågade Torsten invända.

»Måste», inföll nu Peder Svensson skarpt, ty han stötte sig på detta uttryck.

»Ja», inföll Torsten och såg utan fruktan på de både bergsmännen, »just måste. Engelbrekt har gjort folkets sak till sin egen. På de trakter han redan genomtågat har han mer än en gång hjälpt enskilda personer att komma ifrån juten och hans grymheter. Hvarför skulle han också inte då kunna hjälpa äfven mig.»

Detta enkla skäl var slående nog. Engelbrekt fixerade några minuter den djerfve fiskaren, derpå sade han:

»Du har rätt, Torsten. Du har alldeles samma rättighet att få hjälp som alla andra och du skall äfven få den.»

»Tack, tack», utbrast Torsten och grep utan krus "den lille bergsmannens" händer, dem han

varmt tryckte. »Du är värd att kallas en fader för oss och såsom sådan vilja vi också vörda dig.»

»Men», fortfor Engelbrekt sedan han en stund betänkt sig, »om Edeby är så starkt, så blir det kanske svårt att få in det med ett par hundra man. Juten är förtyfjad och skall därför käckt försvara sig.»

»Jag vet ett bra sätt», inföll Torsten under det hans ansigte, som förut varit dystert, klarnade upp. »Jag känner två personer, som ha noga kunskap om fogdenästets belägenhet. Med deras hjälp skall det inte bli särdeles svårt att i hemlighet komma öfver Slatte.»

»Såå», utbrast Engelbrekt. »Hvad är det för personer?»

»Jerker och Sven, två sjömän, som tvungits att tjena Slatte. Vid en sjöfärd från Stockholm och till Fogdö blefvo de tillika med fogden öfverraskade af stormen och uppvräcka på land. Slatte, som trodde att de voro döda, lät dem ligga på stranden af Eskesvik, men de kryade till sig och på hitvägen träffade jag dem.»

»Hvar äro de nu?»

»Vid din här, Engelbrekt. Vill du använda dem, så äro de tjenligast till vägvisare.»

Engelbrekt funderade en stund. Derpå sade han:

»Vi få talas vid om saken i morgonbittida innan jag rider till hären igen. Håll dig i ordning då.»

Med dessa ord gingo Engelbrekt och Peder Svensson in i stugan. Efter en kort rådplägning med den gamla mormodren begaf sig Torsten bort till ett några alnar derifrån beläget skjul, der han, trött af de föregående dagarnes oerhörda ansträngningar, sökte och fann en väl behöflig hvila.

Hans sömn var så djup, att om hela Jösse Erikssons här nu gjort ett utfall och börjat striden kring det lilla skjulet, skulle bullret af kampen ändock icke varit tillräcklig att väcka honom. Han drömde om att han var en fånge hos Slatte och att han fann sig bunden vid en hög träpåle. På ena sidan stod den grymme fogden, på den andra Lukas Jonsson. Denne sist nämnde sade då att Torsten skulle få behålla lifvet, om han endast ville godvilligt tillåta honom (Lukas) att taga Sigrid till äkta.

Torsten röt till ett dundrande »nej!» och spotade Lukas rakt i ansigtet. Han var så förbittrad, att han vaknade deraf och fann sig då liggande bredvid en af de tjocka spiror, som blifvit ställda under taket, för att stödja detsamma. Det värsta i drömmen var dock att han tyckte Slatte hånfullt utropa:

»Nu sedan jag beröfvat flickan hennes ära vill du nog inte ha henne till hustru. Den der», och vid dessa ord hade han pekat på den vid dessa



ord skamflata Lukas, »han håller nog till godo med henne sådan hon är.»

Torsten rusade upp och sprang, yrvaken som han var, rakt på dörren. Solen hade nyss gått upp, det var så friskt i den leende naturen, att den unge fiskaren kände sig alldeles som en ny människa.

Sedan han tvättat bort sömnen ur ögonen medelst den lilla sorlande bäckens klara och kalla vatten, begaf han sig fram till stugan, utanför hvars dörr en knekt höll Engelbrekts och Peder Svensson hästar. Snart syntes de båda frihetskämparne.

»Du är morgongirig, du», sade Engelbrekt under det ett belåtet leende spelade kring hans läppar.

»Jo, det är allt säkert, det», svarade denne. »Men, står du i dag vid det du sade i går, Engelbrekt?»

»Ja men gör jag så», inföll "den lille bergsmannen" raskt. »En karl bör stå vid sina ord.»

»Ja, och en käring vid sina påsar», svarade Torsten småskrattande.

Vid middagstiden träffade denne på Jerker och Sven i den längst framskjutna förskansningen.

»Har du lust att vara med om ett äfventyr», sporde Torsten, vänd till Jerker.

»Ja men har jag så», svarade denne utan tvekan, »isynerhet om det är mot juten.»

»Det är så.»

»Nå, då kan du vara öfvertygad om att jag åtminstone är med. Är det mot Slatte på . . .»

I stället för svar, sporde Torsten ånyo, vänd till Sven:

»Har du också lust att vara med, Sven?»

»Ja men har jag så», svarade äfven denne lika raskt som Jerker. »Hvart gäller färden?»

»Till Edeby.»

»Godt», utbrast Jerker och gnuggade förnöjd händerna, »men bara inte den satans fogden redan gjort Sigrid något illa.»

»Ähnej, det vill jag inte tro», svarade Torsten allvarligt. »När kunnen I vara färdiga?»

»När som helst.»

»I afton då?»

»Ja, när som helst», svarade Jerker och Sven med en mun. »Säg bara till när det bär af, så . . .»

Jerker fullbordade icke meningen. Den betecknande gest han gjorde med ena handen sade dock Torsten mer än tusentals ord, att meningen var god.

Kort före skymningens inbrytande stod en trupp om ett hundra och femtio beväpnade bönder under Engelbrekts eget befäl redo att föras öfver till Fogdön, i akt och mening att grundligt straffa Slatte Thorson för hans grymma framfart mot de stackars öborna.

Engelbrekt hade till en början ämnat att gifva

befälet öfver expeditionen åt Peder Svensson, men han betänkte sig och behöll det sjelf i stället. Han var nemligen ej så litet nyfiken att se hur fogden på Fogdö hade det, hvarjemte det hyste honom att med egna öron höra de klagomål, som öarnes befolkning naturligtvis skulle framställa för honom så fort ryktet om hans ankomst hunnit spridas. Derjemte hyste han också det hoppet, att hans personliga närvaro i ej så ringa grad skulle komma att öka antalet af hans stridsmän. Hvert han förut tågat fram hade detta inträffat och så skulle det utan tvifvel inträffa äfven här.

Jösse Eriksson hade, när han såg tillrustningarne till affärden, uppsamlat alla invid Vesterås befintliga båtar, ty genom spioner hade han fått vetskap om att resan gällde Fogdö, och som Slatte var af alldeles samma skrot och korn som han sjelf, till och med en tid hans underbefälhafvare och alltså en af hans lärjungar, ville han skydda honom så mycket som möjligt.

Engelbrekt led dock icke brist på båtar, ty befolkningen längs stränderna och på de närmast staden liggande öarne, tillförde honom farkoster, större och mindre, i rikaste mått.

Utänför Hästholmarne möttes båtflottorna. Jösse var sjelf med, men måste efter kort strid, sedan inemot hälften af hans båtar gått förlorade, dels genom grundstötning, dels genom böndernas änt-

ringar, skyndsamt fly tillbaka till staden. Utanför Kalfskär var han nära att bli upphunnen och tillfångatagen, men räddades endast derigenom att stadsbesättningen, som med oro märkte befälhafvarens fara, gjorde ett häftigt utfall både till lands och vatten.

Nöjd med de förluster, som han tillfogat Jösse Eriksson, drog sig Engelbrekt ur striden och fortsatte både med segel och åror färden ned till Krokhamn, der han landade med sin här sent på natten under det att vårdkasar brunno rundt omkring på höjderna. Öborna hade genast känt igen Engelbrekts flotta och skyndade därför att så fort som möjligt upptända dessa gamla bepröfvade varnings- och kallelsesignaler. Och att de hade god verkan med sig, det syntes snart, ty midnatten hade knappt hunnit inbryta, förrän en massa båtar, öfverfyllda med beväpnade män och ynglingar, ja till och med barn, syntes styra kurs mot Fogdön från de kringliggande holmarne och öarne.

När Engelbrekt märkte detta spred sig en ljusning öfver hans ädla anlete, och då han satte sin fot på stranden af Krokhamn, öfver hvars småkrusiga yta en jättevårdkas på berget der ofvan spred sina millioner gnistor, föll han andäktigt på knä och bad ur djupet af sitt hjerta till härskarnas Gud om seger och lycka i sitt företag.

Björn och hans tio käcka kamrater hade äfven

sällat sig till denna fördelning och de utgjorde, tillika med Torsten, Jerker och Sven, på egen begäran den livvakt, som närmast omgaf Engelbrekt.

»Nu», sade Björn, då han samtidigt med den blifvande mågen och med Jerker satte foten på stranden af Krokhamn, »nu vore det väl besynnerligt, om inte den högmodige Slatte skulle få krypa till fota.»

Torsten svarade icke härpå. I stället sporde han:

»Såg ni, fader Björn, om Lukas följde med fogden från kyrkogården?»

»Jo, det gjorde han.»

Torsten bleknade märkbart då han svarade:

»Då är det nog ute med Sigrid. Två så ondskefulla bofvar skall hon ej kunna försvara sig emot.»

»Tro inte så illa», svarade Björn uppmuntrande. »Gud styr allt till det bästa och den heliga jungfrun skall nog inte tillåta de skurkarne att göra min oskyldiga dotter något illa.»

»Gud gifve att ni spådde sannt», inföll Torsten vekt. »Men, får jag tag i Lukas, så är hans sista dag kommen.»

## 8.

Slatte hade, såsom ofvan blifvit sagdt, af half svartskjuka låtit kasta sin underbefälhafvare Sune

Flath i fängelse. Sune svor därför att hämnas på det gruffigaste. Långe hade han burit ett djupt ingrodt hat till Slatte därför att denne ett par månader före tiden i denna berättelse för första gången undanhållit honom hans rättmätiga del i det byte, som han (Sune) med stor fara för sitt lif tagit på en af de närbelägna öarne.

Sunes fängelse var i en af de underjordiska hålorna. Under den tid han varit på Edeby hade han noga från golfvet och till taket undersökt hvar-enda vrå i huset, »ty», tänkte han, »det kan nog komma mig till pass en gång.»

Han anade ej då hur förutseende han var när han yttrade detta. Knappt en månad var tilländalupen, förrän han såsom tillfällig fånge satt just i den håla, vid hvars åsyn en rysning skakat hans kropp.

Natten hade inträdt. Icke den ringaste stråle uppifrån trängde ned till Sunes fängelse. Till och med midt på ljusa dagen var en stark halfskymning rådande der inne.

»Om jag bara visste hvar Slatte gömt sitt vackra byte», tänkte han, »jag skulle då ha god lust att beröfva honom detsamma. Inte skulle det sedan vara svårt att komma öfver till Köpenhamn med fångsten.»

Med dessa ord började han att trefva längs de af fukt drypande väggarne, men icke något hål att

komma ut igenom kunde han upptäcka och det ehuru han fortsatte dessa ifriga undersökningar långt in på natten.

Rytande af vrede sjönk han derefter ned på den halfruttna halmbädden i ena hörnet. Den hade tjenat mången olycklig tillförne till lägerplats men hade aldrig blifvit ersatt med någon ny. Sune försökte att sofva men förgäfves. Hans fantasi var till den grad uppjagad att han tydligt tyckte sig höra förbannelserna från vålnaderna af de olyckliga, som här försmäktat under långa år, och som här slutligen blifvit genom den förbarmande döden befriade från sina plågor. Han tyckte sig också se dem der de dansade framför honom så att benknotorna skramlade mot hvarandra och de långa armarne utsträcktes för att famna honom under det de tomma ögonhålorna, i hvilka intet lif mera fanns, spökligt stirrade mot den af rädsla nästan halfdöde dansken.

»Ljus, ljus», vrålade denne och rusade upp med den fart, att han slog hufvudet så våldsamt i väggen, att han till hälften bedöfvad tumlade baklänges. Men just i det ögonblick som vanmakten höll på att fjettra honom, rycktes dörren till fängelset upp med häftighet och en knekt skrek med af rädsla darrande stämma:

»Du är fri, Sune. Upprorsmännen äro öfver oss!»

Sune Flath rusade upp. Vanmakten hade flytt. Med ett enda språng var han utom dörren och ilade derefter så fort hans krafter det tillät ned på gården, der Slatte med öfvermodig min tog emot honom och befallde honom att gå till sin post.

»Jag hittar dig sedan», utbrast fogden ilsket.  
»Du skall inte komma undan min hämnd.»

»Såvida du sjelf kommer helbregda härifrån», mumlade Sune för sig sjelf under det han gick att åtlyda befallningen. »Bönderna pläga sällan gifva pardon åt fogdarne nu för tiden.»

»Lika litet som åt deras underbefälhafvare», hade Sune Flath gerna kunnat tillägga.

---

Samma afton som Slatte Thorson kom tillbaka till Edeby efter det väl förrättade qvinnorofvet, hade han låtit föra Sigrid till en liten med två rum försedd flygelbyggnad. I det ene inhystes den bortröfvade flickan och i det andra, det yttersta, tog hennes vakterska, en enögd gammal dansk hexa med ett hår så sträfft som lin och med en puckel som en tiopunding på ryggen, sin bostad. Dyveka, så hette detta vanskapliga vidunder, hade troget som en hund följt Slatte från Danmark och var om möjligt ännu grymmare än denne sin husbonde när det gällde att pina de stackars qvinliga



offer, som hon fick i sitt våld. Hon var sjelfva elakheten personifierad.

»Seså, min vackra dufva», sade hon och grinade på sitt vederstyggliga sätt, så att de svarta maskättna tänderna, ej olika betar, syntes, »nu skall du bara vara lugn, så kommer nog allt att gå bra.»

»Jag vill hem», svarade Sigrid och ryste, oakadt hon var långt ifrån rädd af sig, då hon närmare betraktade Dyvekas otäcka hexfysionomi.

»En så vacker flicka som du får inte tyna bort på en enslig holme», svarade hexan skrattande. »Slatte vill också att du skall ha det beqvämt här. Granna kläder skall du få och . . .»

»Jag bryr mig hvarken om granna kläder eller om Slatte, eller om dig», afbröt Sigrid buttert.

Dyveka betraktade den djerfva flickan några ögonblick och i hennes ena öga kunde man tydligt läsa denna tanke:

»Hon är morsk och galen nu, men blir nog spakare.»

Högt sade hon:

»Du gör orätt om du stöter Slatte ifrån dig. Han är rik och mäktig. Se så, min dufva, kom nu till mig, så . . .»

Den gamla vedervärdiga qvinnan uttalade ej meningen. I stället räckte hon ut ena armen för att draga Sigrid till sig, men erhöi i detsamma

af dennas båda knutna händer ett så våldsamt slag för bröstet, att hon tumlade baklänges.

Vrålande af raseri sprang den gamla hexan upp och rusade på Sigrid. Denna flydde icke utan mottog Dyvekas anfall. Hennes ungdom och smidighet kunde dock ej rå på den gamla qvinnas betydligt mera öfverlägsna styrka. Efter en kort brottning blef hon besegrad och under de gröfsta tillmälen inknuffad i den inre kammaren. Här snafvade hon öfver en ojemnhet i golfvet och slog i fallet hufvudet mot spiselkanten, så att hon förlorade sansen.

Slatte inträdde i samma ögonblick. Han hade redan utanför hört väsendet och kom nu för att se efter orsaken dertill.

»Du får inte behandla henne så hårdhändt», sade han när Dyveka omtalat hur uppträdet börjat. »Hon är den vackraste flicka jag på länge haft, och efter hvad jag nyligen hörde kallas hon "Mälarens ros" och . . .»

»Jo, skön ros i sanning», afbröt den puckelryggiga hexan, under det ett otäckt hånskratt ljud från hennes läppar. »Törnen har den rosen, det kan jag bereda dig på, Slatte Thorson. Vill du låta stinga dig af dem, det vare *din* ensak, men inte låter jag henne rifva ut mitt enda återstående öga, så mycket är säkert. Förr stryper jag markattan.»

»Se så, inte så häftig», inföll Slatte, som till en viss grad var beroende af Dyveka, »det blir nog bra med den saken. Pyssla nu om henne så att hon kommer till medvetande igen. Jag litar på dig.»

Sigrids fall var ganska svårt och hon måste under några dagar gå med hufvudet förbundet. Härunder såg hon icke en enda skymt af Slatte. När hon tilltalades af Dyveka svarade hon ej heller ett enda ord. Detta tysta förakt retade den gamla hexan, som i stället svor vid afgrundens alla makter, att Sigrid nog framdeles vid passande tillfälle skulle få umgälla detta. Icke heller på detta utfall gaf den unga fiskarflickan något svar.

Mot Slatte iakttog hon samma tystnad till en början, men sedan denne hotat att sätta henne nere i en af de underjordiska källarhålur, om hvilkas ryslighet hon hört så många berättelser, beqvämde hon sig så till vida, att hon nått och jemt svarade på fogdens frågor. De mest närgångna lemnade hon deremot obesvarade och nöjde sig då endast med att föraktligt vända bort hufvudet.

Denna hennes tystnad ansåg fogden såsom ett bevis på, att hon småningom skulle bevekas och lyssna till hans böner. Flere gånger var han visserligen sinnad att såsom tillförne använda våld,

men en obestämd fruktan höll honom alla gångerna tillbaka.

Samma afton som Engelbrekt företog sin expedition till Fogdön kom Slatte in till Sigrid med den fasta föresatsen, att han nu måste böja hennes motiga sinne. Han befallde Dyveka att aflägsna sig, och hon gjorde detta under det ett försmädligt leende spelade kring hennes läppar då hon utbrast:

»Det går väl lika uselt nu som förra gången. Tvy!»

Slatte låtsade icke höra den ironiska anspelingen, utan stängde säkert den yttre dörren efter Dyveka. Derefter trädde han fram till den, som ännu skiljde honom från den vackra fiskarflickan. Dörren var stängd.

»Öppna», skrek fogden ursinnig, när dörren motstod alla hans bemödanden.

Ingen svarade.

Han förnyade uppmaningen och nu med en af ursinne hes röst.

Samma resultat följde äfven på denna uppmaning.

Icke längre mäktig sig sjelf ryckte Slatte till sig en mot spiselmuren stående yxa och för ett par kraftiga hugg föll dörren i spillror.

Vid den lilla soffan låg Sigrid på knä och bad. Hon rörde sig icke ens när dörren brakande stör-

tade in och den hatfulle Slatte Thorson stod framför henne med vredens eld i sina blickar.

»Du måste vara döf», skrek han och stampade i golvet. »Hörde du inte när jag befalld dig att öppna?»

Sigrid teg som muren. Af läpparnes rörelse kunde Slatte dock se, att hon var vid lif. Ännu mera ursinnig genom detta uppenbara trots tog han ett steg framåt för att gripa den tredskande i armen. Men i samma ögonblick reste sig den unga flickan upp som om en fjeder bestämdt hennes rörelser och höll framför sig ett litet krusifix af elfenben, under det hon med fullkomligt lugn stämma utbrast:

»I den korsfästes namn besvär jag dig, vik hädan!»

Slattes förbluffning öfver detta nya uppslag varade tyvärr icke länge. Sedan hans små skarpa blickar lyckats upptäcka att Sigrid icke hade något annat vapen än krusifixet, gaf han till ett gapskratt.

»Åhja, du är rätt vacker i den der ställningen», ropade han. »Men nunna får du ändock bestämdt inte bli. Din skönhet får ej vissna i klostrets förskämda luft. Du skall vara fri och gå fint klädd och . . .»

»Håll inne med ditt oförskämda tal», afbröt Sigrid. »Gå din väg!»

»Vet du inte hvem som befaller här», sporde Slatte med stigande vrede.

»Det bryr jag mig inte om», ljöd den unga flickans modiga svar, allt under det hon höll kristusbilden framför sig liksom en sköld. »Men Gud är min hjälp, det vet jag.»

»Godt och väl med det», svarade fogden hånande, »men nu lyster det mig att tala med dig.»

»Mitt svar har du förut hört», inföll den unga flickan, som oakadt sitt mod ändock icke kunde betvinga en mer och mer tilltagande oro då hon betraktade Slattes af lidelserna vanställda drag. Hon lyckades dock behålla så mycket värde öfver sig sjelf, att hon kunde behålla skenet af lugn kvar.

»Ja, nog har du åtskilliga gånger gifvit mig svar», inföll Slatte, »men jag är inte nöjd dermed.»

»Hvad bryr jag mig om din vilja», svarade Sigrid med tillkämpadt lugn.

»Jaså, du gör inte det?»

Den ton, med hvilken fogden uttalade denna mening, var så isande kall, att den unga flickan i trots af sina ansträngningar ryggade tillbaka.

»För himmelens skull låt mig få komma härifrån», bad hon och knäppte händerna konvulsiviskt omkring den lilla kristusbilden, samt räckte den bedjande fram mot Slatte Thorson. »Jag har ju inte tillfogat dig något ondt. Låt mig få gå.»

Sigrid trodde att hennes bedjande ställning

skulle inverka på den grymme fogden till hennes förmån, men hon bedrog sig härutinnan. Hon syntes ännu mera vacker i denna ställning och den lidelsefulle Slatte Thorson kände liksom en elektrisk ström genom sin kropp då han betraktade den sorgsna och vackra fiskarflickan.

»Nej, aldrig skall jag släppa dig härifrån», skrek han och störtade fram för att nå sitt byte. Sigrid var dock så vig att hon sprang åt sidan och följden deraf blef att Slatte bokstafligen körde hufvudet mot samma spiselmur, som förut gifvit Sigrid det nämnda såret.

Den unga flickan störtade ut i det yttre rummet och fram till dörren. Men den var låst.

Slatte hade sett både solar och stjernor dansa för synen då han slog pannan i spiselmuren. Han vacklade i förstone tillbaka och visste knappt hvar han befann sig.

Den unga flickans flåsande andedrägt ute i yttre rummet gjorde dock att han genast återkom till besinning. Med ett enda språng var han uti i rummet och då Sigrid förskräckt kröp in i vrån vid dörren, rusade Slatte fram. Nu var han säker om sitt byte. Ingen mensklig makt skulle taga det ifrån honom, det svor han högljudt på.

Armen sträcktes redan ut för att gripa Sigrid, då i samma ögonblick detta rop ljöd utifrån:

»Bondehären är öfver oss!»

Slatte glömde sitt offer och störtade fram till fönstret. Öfverallt på den rymliga gården såg han knektarne springa om hvarandra som en skrämde fårskoock, och då han riktade sina blickar uppåt den mer och mer mörknande himmelen varseblef han skenet från den på Uggeluddens yttersta spets upp-tända vårdkasen. Samtidigt hörde han också från gården detta rop:

»Hvar är fogden? Gömmer Slatte sig då fa-ran nalkas?»

Slatte behöfde icke höra mera. Sedan han gifvit den unga flickan en sträng förmaning att icke göra något försök att fly undan så framt lifvet vore henne kärt, skyndade han ut. Hans första åtgärd var, såsom vi af det föregående erfarit, att lösgifva sin underbefälhafvare Sune Flath, som nu mer än någonsin behöfdes.

## 9.

Snedt emot Edeby i nordostlig riktning ligger en oansenlig holme, som bär namnet Hästholmen. Holmens afstånd från stranden är obetydligt. Mellan nämnde holme och en längre mot öster ut-skjutande smal landtunga äro några mindre skär belägna.

På Fogdöns strand midt emot Hästholmen sam-



lades vid midnattstid några djerfva bönder och fiskare. Gamle Björn, Torsten, Jerker och Sven voro med i sällskapet. Två dagar hade i det närmaste förflutit sedan Engelbrekt lade sig för Edeby. Den nu omtalade natten hade han beslutit att använda till stormningen af fogdenästatet. Den var också särdeles lämplig dertill emedan ett stridt regn gjorde den mörkare och mera ovänlig.

Den del af stranden, der de nyss angifne personerna lågo gömda, var bevuxen med småskog och busksnår. Dessa sednare sträckte sig lika tätt ända upp till den Edeby omgifvande vallmuren. Gynnade häraf och af den mörka natten hade de förbundne såsom det tycktes all möjlig utsigt att obehindradt lyckas i det öfverrumplingsförsök, som de hade i sinnet.

»Och du tror då att det skall lyckas», sporde Björn vänd mot Jerker, som var ifrigt sysselsatt med att hvässa jernspetsarne på sina långa pilar.

»Ja säkert», inföll denne. »Om I endast förhållen eder tysta och låten mig och Sven råda, så svarar jag för att allt skall gå bra.»

»Det tror också jag», menade Torsten, »ty I kännen ju noga till belägenheten.»

»Den känner jag på mina fem fingrar», svarade Sven lugnt.

»Och jag skulle kunna taga mig fram der med

en bindel för ögonen lika säkert som midt på den ljusaste dag», inföll Jerker tvärsäkert.

»Ja, då är det så godt som afgjort att vi ska lyckas», menade Torsten, »och hören på, gubbar», fortfor han, »ingen nåd åt juten! Må han dö som en hund!»

»Nej, ingen nåd åt jutehunden», mumlade alla.

»Ja, han har nog länge pinat oss utan att han fått den beskärda lönen därför», utbrast gamle Björn, »nu kan det vara tid på att han får den», menade han och såg allvarligt på de närvarande. »Och det säger jag er, pojkar, att låten I Slatte Thorson och Sune Flath komma undan med lifvet, så ären I ej mycket värda. Sådana skurkar ä' mogna för helvetet när som helst.»

»Inte ska' de komma någon hvart, så framt jag får hållas», inföll en groflemmad bonde, i det han med sin väldiga klubba gjorde en betecknande och hotande rörelse mot fogdenästet. »Jag skall mala dem sönder och samman, jag.»

Då lång tid icke återstod till midnatt gaf Jerker tecken till uppbrott. Sakta och så ljudlöst som möjligt gick marschen genom småskogen. Vid det minsta buller hukade alla ned sig och lågo orörliga som stenar ända till dess Jerker ånyo gaf uppbrottstecknet.

När som mörkaste delen af natten var inne hade den lilla skaran hunnit fram till den delen

af Edeby vallmur, som vette utåt Granfjärden. Icke långt ifrån den plats, der skaran stannade låg den flygelbyggnad, i hvilken Sigrid var inne-sluten, knappt mer än fem alnar från muren.

Sedan Jerker några ögonblick trefvat fram och åter längs muren och derunder mer än en gång låtit höra en dof svordom när han oaktadt sitt ifriga letande ändock icke fick tag i hvad han ville, lät han plötsligt höra gnäggande läte, som hos honom var detsamma som ett utrop af fröjd.

»Nu har jag den», fortfor han derpå med så låg stämma att knappt Torsten, som befann sig alldeles invid hans sida, kunde höra det. »Nu, Slatte, är din undergång gifven, och din med, Sune Flath.»

»Hvad är det som du hittat på», sporde Torsten med lika lågmäld stämma.

»Hålet, vet jag.»

»Hvilket hål?»

»Begriper du inte det?»

»Nej.»

»Äsch», utbrast Sven och stötte Torsten i sidan, »begriper du inte att det är det hål, som du och vi ska' krypa igenom för att kunna rädda käre-stan din!»

»Ja, just så», inföll Jerker och lät återigen höra det der gnäggande lätet. Detta andra var ett bevis på, att han lyckats göra hålet ännu större.

Den yttersta försigtighet måste dock iakttagas, ither att danskarne höllo ganska god postering på muren. Hvarje gång postkarlen, hvilkens steg tydligt kunde förnimmas, sålunda närmade sig den plats, der Jerker och hans öfverdådiga kamrater höllo sig dolda, måste dessa varsamt huka ned sig. När posten åter aflägsnade sig, återtog Jerker och Sven i samråd arbetet med att ytterligare vidga hålet i muren.

Slutligen var det så pass stort att en karl förmodade krypa igenom.

»Nu en i sender», hviskade Jerker. »Den eftersta skall hålla den föregående i tröjan, annars tappa vi bort hvarandra och då kommer det att gå illa. Gå också sakta och om någon råkar falla omkull, så tig för himmelens skull, annars äro vi förlorade.»

I dessa ögonblick hördes ett väldigt härskri från borgens motsatta sida. Det var Engelbrekt, som der gjorde sitt anfall för att afleda uppmärksamheten från muren åt sjösidan. Det var så uppgjort mellan Jerker och höfvidsmannen.

Bredvid Engelbrekt befann sig samme augustinermunk, som vi gjort bekantskap med vid Helgarö kyrka. Den store frihetshjeltens ankomst till ön hade lockat pater Josephus till att deltaga i stormningen af det afskydda fogdenäset Edeby.

Både med ord och handling uppmuntrade han

derför bönderna, förband de sårade under striden, tröstade de döende och lofvade himmelens salighet åt de kämpande, om de gingo segrande ur striden mot våldet och förtrycket.

Sådant kunde icke verka annat godt. Alla mödor och besvärligheter voro nu glömda, och när Engelbrekt omsider befallde att den stora och grofva bjelke, med hvilken hufvudporten var ämnad att bräckas, skulle föras fram, skedde detta under ett dånande hurrarop, som nästan betog danskarne det ringa mod de ännu hade kvar.

---

## 10.

Lukas Jonsson hade, såsom förut blifvit berättadt, åtföljt Slatte Thorson till Edeby och detta för två orsakers skull. För det första dref honom hans svartsjuka till att så litet som möjligt lemna Sigrid ur sigte, och för det andra ansåg han det mest förenligt med sin egen personliga säkerhet att begifva sig bort ifrån de ställen, der han icke längre kunde vara säker till lif och lem. De hotelser, som under uppträdena på Helgarö kyrkogård slungats emot honom, låta honom ana det värsta om han stannade kvar. Han följde alltså med Slattes trupp och blef äfven tillika med denna insläppt i borgen.

Dittills hade allt gått bra, men länge skulle det icke dröja, förrän den ena förtretligheten efter den andra skulle möta honom.

Den första bestod i förbudet att någonsin besöka den fångna fiskarflickan. Den grymme Slatte var svartsjuk äfven på den rödhårige Lukas, såsom han var det på Sune; och han tänkte dessutom på, att omständigheterna skulle kunna ställa så till, att det föll Lukas in att i hemlighet bereda Sigrid tillfälle till att komma undan.

Detta ville Slatte förhindra och det var därför som han på det strängaste förbjöd Lukas att ens sticka näsan inom dörren till det hus, der Sigrid vistades, hvarjemte han noga lade Dyveka på sinnet att genast klämma till den rödhårige om han gjorde något försök att öfverträda förbudet.

För den vedervärdiga puckelryggiga hexan hyste Lukas den största respekt. Hennes enda öga stirrade alltid så olycksbådande på hvar och en, som kom i hennes väg, och de långa knotiga fingrarne med sina klolika naglar sade hvar och en, att det icke skulle vara rådligt att råka ut för dem.

Under den villervalla, som uppstod, då ropet: "bondehären är öfver oss" skallade öfver gården, hade det lyckats den förrädiske fogdöbon att osedd nalkas det hus, i hvilket Sigrid var innesluten. Den täta skymningen gjorde också att han med

fördel kunde gömma sig vid ena knuten och derifrån se hvad som tilldrog sig utanför byggnaden.

Först såg han hur Slatte kom utrusande arg och flåsande efter det misslyckade försöket mot den unga fiskarflickan. Derpå märkte han den gamla hexan träda ut på förstugubron. Dyveka bar på en kittel och tog efter en stund vägen till hufvudbyggnaden.

»Ja, gå du, fördömda mara», tänkte Lukas. »Slatte är också borta; nu eller aldrig vill jag besöka Sigrid. I Slattes våld får hon ej komma; jag vill försöka att rädda henne.»

I denna prisvärda afsigt smög han sig med yttersta försigtighet fram till förstugubron. Intet hinder mötte honom. Slatte och Sune voro så ifrigt sysselsatta med att ordna försvaret, att de hvarken hade ögon eller öron för någonting annat. Dyveka hölls i köket vid sina kittlar, slamrande med de öfriga qvinnorna, och de knektar, som lupu kors och tvärs öfver gården, hade i sanning nu helt andra saker att tänka på, än på Lukas och förbudet.

Detta gjorde att han utan att stöta på något hinder, kom rakt in till Sigrid.

Vid åsynen af Lukas tog den unga flickan ett par steg tillbaka. Derpå ville hon skynda in i det mindre rummet, men Lukas ställde sig i hennes väg.

»Var nu inte rädd för mig», sade han med bedjande stämma, »jag kommer inte för att tala med dig om kärlek.»

»Hvarför kommer du då hit?» sporde Sigrid och betraktade förvånad sin afskydda friare.

»För att rädda dig», svarade denne raskt.

»För att rädda mig», eftersade den unga fiskarflickan och for med ena handen öfver pannan liksom ville hon på detta sätt förjaga de besynnerliga tankar, som i dessa ögonblick stormade in på henne. »Jag kan inte begripa hvad du menar.»

»Ack jo, det begriper du nog, om du bara vill», utbrast Lukas med stigande häftighet. »Slatte har nu sitt att sköta och skall ej på länge komma tillbaka och det otäcka puckelryggiga trollet står nu som bäst och slamrar med de andra hexorna i köket. Jag känner en väg att komma ut på. Det blir snart mörkt och under det striden pågår skall det inte bli svårt för oss att komma undan. Men dröj inte länge, Sigrid: tänk om den otäcka hexan skulle komma tillbaka!»

Den unga flickan betänkte sig några minuter. Skulle hon våga anförtro sig åt Lukas? Var ej hela hans nu varande uppträdande och den förställning han visade blott och bart en list, hopspunnen för att locka henne i fällan till något ensligare ställe?

»Skynda, skynda», bad Lukas. »Det är . . .»



Hans mening afbröts af dessa ord utifrån dörren:  
 »Jo, nu är jag vackert deran om fogeln flugit  
 ur buren. Dörren är ju öppen!»

Det var Dyyeka, som yttrade dessa ord, hvilka  
 på Lukas hade samma verkan som om han känt  
 en pistolmynning på sin panna.

»Heliga jungfru, hvart skall jag taga vägen»,  
 stönade han och darrade i alla lemmar.

Sigrid tyckte i dessa ögonblick att det riktigt  
 var synd om den fege stackaren. En idé ge-  
 nomfor plötsligt hennes hjerna. Hon följde genast  
 sitt goda hjertas första ingivelse.

»Kryp under sängen der inne så länge», sade  
 hon brådskande. »Du är skyddad åtminstone för  
 ögonblicket. Visst är det trångt der, men...»

Lukas hade knappt hört dessa räddande ord,  
 förrän han, utan att afvakta slutet på den unga  
 flickans, med största skyndsamhet begaf sig in i  
 det lilla rummet. Det dröjde icke heller länge,  
 förrän han låg under den gamla sängen så hårdt  
 klämd mellan denna och golfvet, att han endast  
 med möda kunde andas.

Men, det var ändock bättre att ligga der, än  
 att stå ansigte mot ansigte med den vedervärdiga  
 gamla puckelryggiga hexan, tänkte Lukas och fann  
 sig därför temligen godt i sitt öde.

## II.

Det väldiga härskri, som hufvudstyrkan af bondehären upphäfde, var för de djerfve öfverrump-larne detsamma som sporren för den obeslutsamme springaren.

»Det går bra der borta», hviskade Jerker, som redan befann sig ett godt stycke inne i den kol-mörka gången. »Friskt mod nu bara.»

»Ja, Gud låte detta lyckas», mumlade gamle Björn för sig sjelf, »och himmelen gifve att min stackars flicka ej blifvit tillfogad något ondt. Det ser mörkt ut för henne då hon är bland tre så elaka män som Slatte Thorson, Sune Flath och Lukas Jonsson.»

»Var vid godt mod, fader Björn», hviskade Torsten, som gick tätt efter den gamle fiskaren och hört dennes ord, »jag hyser det fasta hoppet, att Sigrid är lika ren när vi befria henne som då hon röfvades bort.»

»Gud gifve att du sade sannt», menade gamle Björn och tryckte varmt Torstens hand, »det vore förfärligt annars.»

Torsten besvarade ej dessa ord. I stället for han med ena handen upprepade gånger öfver den fuktiga pannan.

»Nej», tänkte han för sig sjelf, »det duger inte att förtvifla. Raskt mod bara och allt skall nog gå bra.»

Det gick ej fort för den djerfva skaran att komma fram i den okända gången, der stenar och söndriga trappor mötte vid nästan hvart tredje steg. Många snafvade och föllo, men icke ett ord kom ändock öfver deras läppar; de våldsamt sammanbitna tänderna hindrade smärtans utrop att tränga fram.

Efter en, såsom alla tyckte, oerhördt lång vandring, stannade slutligen tåget framför en trä-dörr, genom hvilken sorlet på gården tydligt kunde förnimmas, äfvensom de väldiga stötarne utifrån mot den på andra sidan belägna hufvudporten. De flesta knektarne hade på Slatte's befallning posterat sig innanför porten, för att med blanka vapen mot-taga angriparne när porten föll.

Slatte förde sjelf befälet der och under honom Sune Flath. Den grymme fogden var om möjligt ännu bistrare än tillförne och för sig sjelf svor han en dyr ed på, att Engelbrekt skulle få köpa hvarje fots bredd af Edeby.

Utanför den tunna träport, som ännu skiljde de djerfve öfverrumplarne från gården och det när-liggande hus, i hvilket Sigrid förvarades, blef det slutligen tomt på knektar, ty Slatte drog till sig så många han kunde, i akt och mening att göra försvaret starkare.

»Få vi inte komma ut snart», hviskade Torsten otåligt.

»Lugna dig ännu en stund», menade Jerker.  
 »Åhå, det går allt bättre för dem vid porten, det höres tydligt att den nu börjar vika.»

Länge dröjde icke förrän Jerker och Sven gemensamt aflyftade en väldig träbom, som låg för porten och den endast de kände till. Gången, som de befunno sig uti var lika gammal som borgen, och hade i fordna tider varit använd i och för hemliga saker, hvarjemte de belägrade härigenom alltid funnit en säker utgång i händelse att borgen intagits. Kort före danska inkräkningen, d. v. s. den så kallade unionen, hade den stora porten åt gårdsidan till blifvit öfvermålad, så att den icke skiljde sig från den omgifvande muren, hvarjemte utgången på yttersidan blifvit låsligt tilltäppt. Slatte hade därför icke den ringaste kännedom om att denna reträttväg fanns, annars skulle han nog begagnat sig af den.

Jerker och Sven voro båda födda på Edeby och hade därför redan från pojåkåren kännedom om den hemliga gångens tillvaro. Denna kännedom kom dem nu väl till pass.

Knappt hade Jerker och Torsten, som först kommo ut på gården, hunnit uttaga många steg, innan deras uppmärksamhet fästades på en mörk figur, som smög längs den närbelägna flygelbyggnaden. Att det var en af de danska knektarne,

det upptäckte Jerker nästan ögonblickligen. Här var således skyndsamhet af nöden.

Den jutske knekten hade också knappt hunnit sansa sig från den förvåning och förskräckelse han erfor, då han så plötsligt såg en skara beväpnade män utträda ur sjelfva muren, då Jerker med ett enda språng var öfver honom och med sina bastanta fingrar tillsnörde hans strupe.

Sedan Torsten derefter lofvat dansken att han skulle få behålla lifvet om han endast villa säga hvart Slatte fört den fångna flickan, och knekten dervid pekat på samma byggnad, vid hvilken han blifvit öfverrumplad, blef han säkert bunden och en trasa stoppad i hans mun, på det att han ej skulle kunna skrika och derigenom väcka fogdens uppmärksamhet.

»Nu till Sigrid», utbrast Torsten otåligt. »Kom, vi vilja ej vänta längre!»

Genom en bakväg skyndade Jerker och Torsten in i byggnaden medan de öfrige höllo vakt utanför, och stodo snart vid dörren till stora rummet.

Jerker försökte att öppna, men dörren var låst.

»Hvem är det», sporde inifrån en röst, som Jerker igenkände såsom Dyvekas. »Är det du, Slatte?»

I stället för muntligt svar lyfte Jerker sin väldiga med små spikar besatta klubba och för detta enda våldsamma slag sprang dörren i bitar.

Torsten rusade först in. Han möttes af tvenne qvinnor, som störtade emot honom.

»Torsten! Gud vare lof, jag är räddad!» utropade Sigrid och sprang rakt i den unge fiskarens öppna famn.

»Vid afgrundens alla makter!» skrek den puckelryggiga hexan och ryckte till sig yxan. »Hvarestifrån kommer ni?»

Innan den rasande furien hann störta på Torsten och Sigrid hade Jerker med knutna handen tilldelat henne ett så våldsamt slag i hufvudet, att hon störtade baklänges och tappade yxan, på hvilken Jerker satte ena foten.

Hon rusade dock genast upp igen och sprang på sin motståndare, hvilkens ansigte hon bemödade sig att komma åt med de klolika naglarne.

Striden mellan Jerker och den af ilska fräsande puckelryggigen blef ursinnigare för hvarje minut. Jerker hade all möjlig möda att hålla furien ifrån sig.

Plötsligt hördes ett fruktansvärdt brak utifrån. Det var hufvudporten, som störtade in. Under ett dånande hurrarop sprungo Engelbrekts män öfver spillrorna af porten och anföllo med yttersta raseri de dem inväntande danskarne.

Anfallet, ledt af Engelbrekt sjelf, var oemotståndligt. Sune Flath var en af de förste som

stupade med hufvudet aldeles sönderkrossadt af en jernbeslagen klubba.

Danskarne måste vika, men ej steg för steg, utan i den vildaste flykt skyndade de undan för att gömma sig.

När Slatte Thorson, vrålände af raseri, måste följa de flyende, tänkte han genast på Sigrid.

»Lefvande skall hon ändock icke falla i deras händer», sade han för sig sjelf och sprang det forta-  
ste han kunde fram till flygelbyggnaden.

Men, hvem kan beskrifva den förbittring han erfor, då vägen här stängdes af beväpnade bönder. I sitt blinda raseri störtade han rakt på dem, och lyckades att komma in i dörren. Men här möttes han af Torsten, Jerker och Sven. Bakom dessa stod Sigrid och betraktade med oroliga blickar den förfärliga striden, och icke långt ifrån henne låg den gamla puckelryggiga hexan med till hälften krossadt hufvud. För att skydda sig sjelf hade Jerker varit tvungen att använda det yttersta medlet, nemligen affärda henne med ett kraftigt klubbslag.

Slatte insåg genast, att här ingenting var att vinna. Då han för den skull ville draga sig undan möttes han af Engelbrekt sjelf i spetsen för några man. Då fogden nu stod öga mot öga med den hatade höfvidsmannen fattade han ett djerft beslut.

Snabbt som blixten rusade han emot den på

detta anfall oförberedde Engelbrekt och troligtvis skulle det varit ute med honom, om icke hjälpen kommit just i rätta ögonblicket.

Uppmärksam på allt, som försiggick rundt omkring henne hade Sigrid märkt de olycksbådande ögonkast, som fogden gaf Engelbrekt. Han visste ej riktigt hur det kom sig, men nästan omedvetet ryckte han till sig Dyvekas yxa, och då Slatte gjorde språng för att nå Engelbrekt, kastade han yxan på vinst och förlust och med alla de krafter han kunde hopsamla.

Detta kast var ett lyckokast. Yxans nyslipade och skarpa egg träffade Slatte vid tinningen. Utan att gifva det minsta ljud ifrån sig störtade han död till golvet.

Med fogdens fall upphörde danskarnes motstånd. De kröpo småningom fram ur sina gömställen och gåfvo sig på nåd och onåd. De, som blefvo igenkände för att ha föröfvat grymheter i trakten, och de voro do aldra fleste, aflifvades genast; de återstående blefvo krigsfångar.

Under det bönderna sökte efter undanstuckna danskar, hördes en stämma:

»Lukas Jonsson, den förrådaren, följde ju med Slatte hit! Hvar är han?»

Sökandet börjades på nytt och snart påträffades Lukas nästan halfdöd af förskräckelse på samma plats der han gömt sig. Då han omedelbart der-



efter fördes fram till Engelbrekt, gjorde han en så genomömklig figur, att han uppväckte till och med sina argaste fienders medlidsamhet.

Efter ett kort förhör befallde Engelbrekt att förrädaren skulle hängas upp öfver hufvudporten.

Vid afhörandet af denna dom blef Lukas alldeles utom sig. Han störtade till Engelbrekts fötter, och tiggde och bad på det mest bevekande om sitt lif, men höfvidsmannen var omöjlig.

»Häng honom», voro de enda ord, som Engelbrekt yttrade på Lukas böner om förskoning.

Ett par bönder hade redan fattat tag i den olycklige, för att leda bort honom, och Engelbrekt sjelf hade vänt sig om i akt och mening att gå upp i fogdenästet för att närmare undersöka detsamma, då Sigrid i detsamma trädde fram.

»Engelbrekt Engelbrektsson», sade hon med en stämma, som darrade af rörelse, »du sade nyss att du är mig tack skyldig därför att jag räddade ditt lif. Står du vid dina ord?»

Engelbrekt vände sig förvånad tillbaka och fixerade den vackra fiskarflickan.

»Jo, det torde du nog samt veta att jag gör», sade han.

»Nåväl, bevisa då din tack dermed att du skänker den dömde lifvet.»

Vid dessa Sigrids ord såg Lukas upp och hans blickar slukade girigt den unga flickans gestalt,

men icke nu på samma sätt som tillförne. Sigrids ord voro det halmstrå, vid hvilket Lukas hakade sig fast.

Sedan höfvidsmannen några gånger öfverfarit pannan med ena handen, sade han:

»Men, du vet ju att han är en förrädare.»

»Herre», svarade den unga flickan, under det en varm rodnad öfverfor hennes kinder, »han blef en förrädare därför att han derigenom trodde sig kunna få mig till hustru. Det är således kärleken, som gjort honom dertill. När han nu ser att alla hans bemödanden äro fruktlösa, skall han säkerligen bli en annan människa. Skänk honom därför lifvet, så visst som du har mig att tacka för att du nu lever.»

I dessa Sigrids ord låg intet trots, utan en så djup sanning, att Engelbrekt icke kunde jäfva dem. Efter några sekunders tänkande sade han till den af rörelse darrande Lukas:

»Vill du följa mig?»

»Ja, herre», svarade denne och störtade till Engelbrekts fötter. »Jag erkänner min förvillelse och skall försöka att utplåna det dåliga intrycket deraf.»

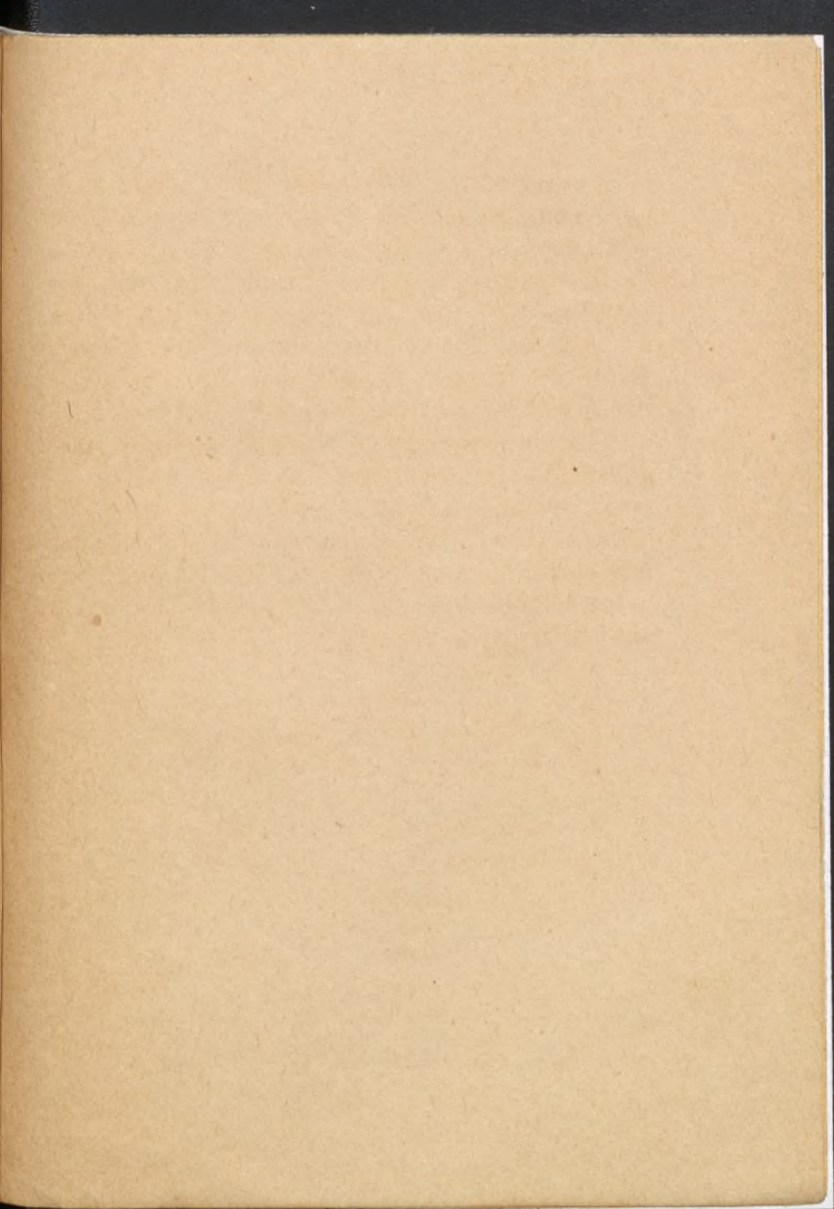
Lukas Jonsson höll ord. Han blef en helt annan människa och vann småningom allas aktning.

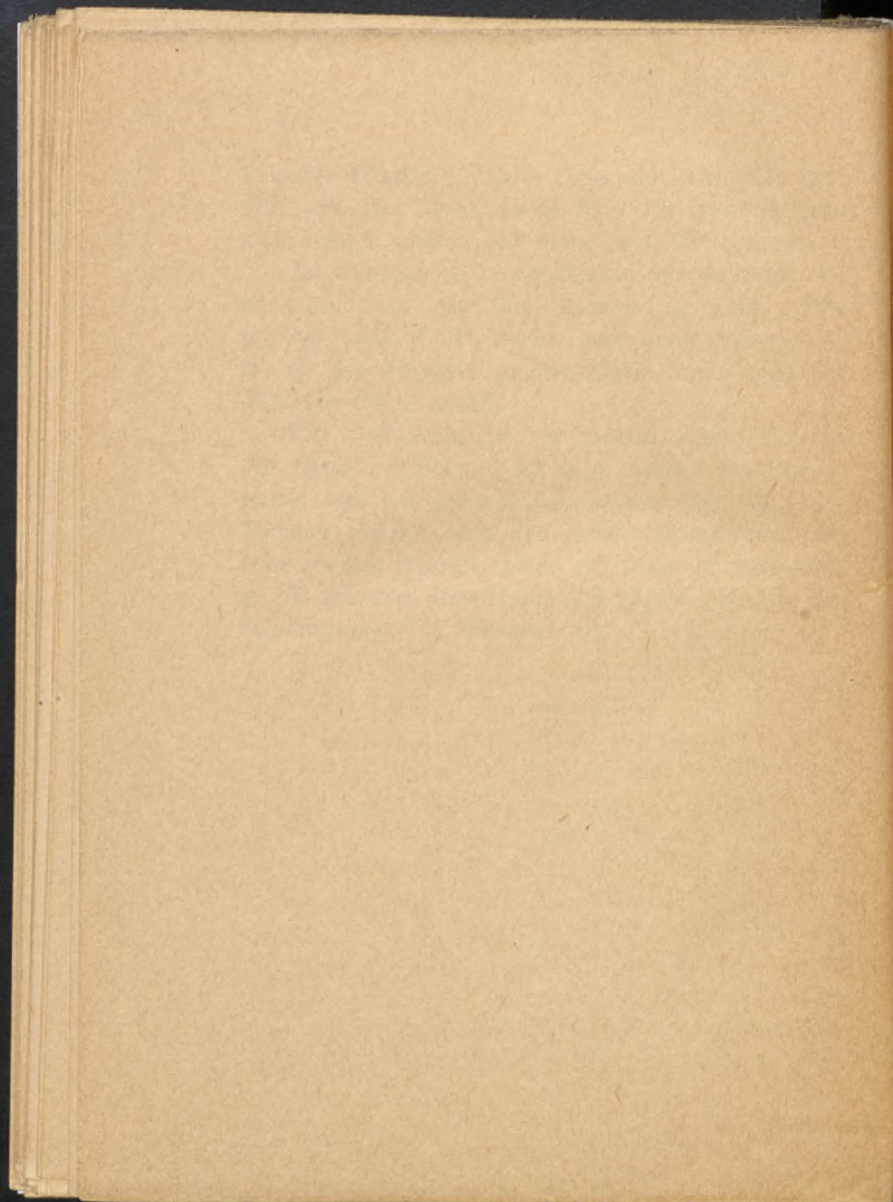
Sedan Edeby fogdenäste blifvit genomsökt från tak till grund och två olyckliga bönder från Valö

by hade försatts i frihet, lades eld i hvarenda knut och det gick med denna härd för tyranniet som med många andra, den brann ned till grunden.

Ja, raseriet mot inkräktarne var så stort, att bönderna icke ens läto grunden bli kvar. Den upptogs, och af det Edeby, som ännu finnes kvar, är ej det ringaste minnesmärke från denna här skildrade tid i behåll.

När befrielsekriget var slutadt vigdes Torsten och Sigrid i Helgarö kyrka af samme angustiner-munk, som der läste messan samma dag som Slatte Thorson röfvade bort den vackra fiskarflickan. De lefde sedan lyckligt under ett långt lif, och ända in på sednaste ålderdomen fick Sigrid bibehålla sitt ungdomsnamn . . . Mälarens ros.





THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

BY

W. W. HUNT

På samma förlag ha förut i Bokhandeln  
utkommit:

*Tre Historiska Berättelser*

af

**J. O. Åberg.**

- I. Vid Fältvaktan.
- II. Karl XII i klämman.
- III. Fredrik den stores snusdosa.

Pris: 1 kr. 25 öre.

*Noveller af Paul Heyse.*

Pris: häft. 1 krona.

*Skizzer af Bret Harte.*

Pris: häft. 75 öre.

---

Pris: 50 öre.



1001850718



